

«Tere, Ilja! Mis rõõm sind jälle näha! Noh, kuidas käsi käib? Oled terve?» küsis Stolz.

«Oh ei, vennas, tervis on paha,» vastas Oblomov ohates. «Kus ma's terve olen!»

«Mis siis on, oled haige?» küsis Stolz hoolitsevalt.

«Odraivad teevad häda: mineval nädalal sain ühest paremas silmas lahti, nüüd on jälle teine.»

Stolz hakkas naerma.

«Ainult need?» küsis ta. «Need on sul magamisest.»

«Kus siis ainult need! Peale selle piinavad kõrvetised. Oleksid sa kuulnud, mis arst täna ütles! Ütles, et «minge välismaale, muidu on asi halb, muidu võib rabandus tulla.»»

«Ja sina?»

«Ei mina lähe.»

«Miks?»

«Armas jumal! Kuula ometi, mis ta kõik rääkis: ma pean kuskil mäe otsas elama, Egiptusse või Ameerikasse sõitma...»

«Mis siis?» ütles Stolz külmavereliselt. «Egiptusse jõuab kahe, Ameerikasse kolme nädalaga.»

«Ka sina, Andrei! Oli veel ükski mõistlik mees, ja nüüd on ka see aru kaotanud. Kes sõidab Egiptusse või Ameerikasse? Inglased: issand jumal on nad kord niisuguseks loonud; ja neil pole kodus ruumigi elada. Aga kes meist sinna sõidab? Mõni püstihull, kes oma elust ei hooli.»

«No tõesti, see nüüd mõni kangelastegu: istud tõlda või laevale, hingad värsket õhku, vaatad võõraid maid, linnu, eluolu, igasuguseid imeasju... Oh, sind küll! Aga ütle parem, kuidas su asjad muidu on, mis Oblomovkas tehakse?»

«Ah!» ütles Oblomov ja lõi käega.

«Mis siis on?»

«Mis on... Elu käib pinna peale!»

«Jumalale tänul!» ütles Stolz.

«Ah jumalale tänu? Kui see elu veel peadki silitaks, aga ta tikub suisa kallale nagu lõomamehed vagurale koolipoisile: kord näpistab selja tagant, kord tormab otse peale ja viskab liiva näkku... Lihtsalt kole!»

«Sa oledki juba liiga vagur. Mis siis juhtunud on?» küsis Stolz.

«Kaks õnnetust.»

«Ja mis need on?»

«Ma olen puruvaene.»

«Kuidas nii?»

«Ma loen sulle kohe, mis külavanem kirjutab... kuhu see kiri nüüd jäi? Zahhar, Zahhar!»

Zahhar otsis kirja üles. Stolz luges selle kiiruga läbi ja hakkas naerma, vististi kirja stiili üle.

«Küll on see külavanem kelml!» ütles ta siis. «Ise on mehed käest ära lasknud ja nüüd kaebab! Kõige targem oleks neile passid pihku pista ja nelja tuule poole saata.»

«Armas aeg, siis kipuvad viimati kõik minema,» vastas Oblomov.

«Las minna!» ütles Stolz muretult. «Kellel on hea ja kasulik kohale jääda, see ei lähe; kellel pole kasulik, see pole ka sulle kasulik: milleks teda siis kinni pidada?»

«Mis sa veel välja mõtled!» ütles Ilja Iljitš. «Oblomovka talumehed on rahulikud, hoiavad kodu, mistarvis nad peaksid hulkuma minema?...»

«Ega sa vist ei tea,» ütles Stolz vahele, «et Verhljovosse tahetakse sadam teha ja sinnakanti maantee ehitada, nii et Oblomovkagi jääb suure tee äärde, ja linnas hakatakse laata pidama...»

«Oh jumal küll!» ütles Oblomov. «See veel puudus! Oblomovka oli nii vaikne, muust maailmast lahus, ja nüüd korruga laat ja suur tee! Talupojad hakkavad linna vahet käima, kaupmehed külas ringi kolama — kõik on otsas! Häda, häda!»

Stolz hakkas naerma.

«On ju häda!» kinnitas Oblomov. «Siiani on talupojad omaette elanud, nad pole veel midagi kuulnud, ei head ega halba, teevad oma tööd ja ei kipu kuhugi; nüüd lähuvad nad hukka! Nüüd tuleb tee ja kohv, sametpüksid, lõõtspillid ja veesaapad... kasu see ei too!»

«Jah, muidugi, kui tuleb ainult see, siis on vähe kasu,» tähendas Stolz. «Aga sina asuta külasse kool...»

«Ehk on vara?» küsis Oblomov. «Kirjaoskus on talupojale kahjulik: õpetad lugema, ei tea, kas hakkabki enam põldu harima...»

«Nad loevad just seda, kuidas peab põldu harima, — sa oled naljakas! Aga tead, mis: sa pead tänavu kord ise maale sõitma.»

«Jah, see on õige; ainult mu plaan pole veel päris valmis...» tähendas Oblomov areldi.

«Pole sul mingit plaani vaja!» ütles Stolz. «Sõida sinna, küll kohapeal näed, mis vaja teha. Sa jändad juba ammu

selle plaaniga, kas ta ükskord valmis ei saa? Mida sa siis teed?»

«Ah, vennas! Nagu oleks mul ainult mõisa asjad ajada! Aga see teine õnnetus!»

«Mis see on?»

«Aetakse korterist välja.»

«Aetakse?»

«Nojah: öeldakse, et koli välja, ja muud midagi.»

«Noh, ja mis siis?»

«Mis siis! Selg ja küljed on juba valusad, räheldes siin selle mure pärast. Rabele üksipäini: seda on tarvis ja teist on tarvis, arved vaja kokku võtta, siia maksta ja sinna maksta — ja siis veel see kolimine! Raha kulub mis hirmus, isegi ei tea, kuhul! Vaata, et oled varsti kopikata...»

«Küll võib inimene olla hellitatud: teise korterisse koliminegi on raske!» imestas Stolz. «Ah jaa, see rahaküsimus: on sul teda palju? Anna mulle viissada rubla: ma pean silmapilk ühte kohta saatma; homme võtan meie kontorist välja...»

«Oota! Ma tuletan meelde... Hiljuti tuli maalt tuhat rubla, ja praegu on veel järel... oot-oot, kohe...»

Oblomov hakkas kastist otsima.

«Siin on... kümme, kakskümmend, siin on kakssada rubla... ja veel kakskümmend... Mul oli veel vaskraha... Zahhar! Zahhar!»

Zahhar hüppas harjunud moel ahju pealt maha.

«Kus need kaks kümnekopikalist on, mis laual seisid? Eile panin...»

«Mis see ometi on, Ilja Iljitš, ikka need kümnekopikalised! Ma teatasin ju teile, et ühtki kümnekopikalist laua peal ei olnud...»

«Kuidas ei olnud? Apelsinirahast sai tagasi...»

«Andsite ehk kellelegi, ja põle enam meeles,» ütles Zahhar ukse poole pöördudes.

Stolz hakkas naerma.

«Oh teid, oblomovkalasi!» ütles ta etteheitvalt. «Ei tea, kui palju neil raha taskus on!»

«Aga mis raha te hiljuti Mihhei Andreitšile andsite? tuletas Zahhar meelde.

«Ah jaa! Tarantjev võttis veel kümme rubla,» taipas korraga Oblomov. «See ununes ära...»

«Miks sa lased seda tõbrast oma korterisse?» tähendas Stolz.

«Mis seal lasta...» ütles Zahhar vähele. «Tuleb teine

nagu oma koju või trahterisse. Võttis härralt särki ja vestigi laenuks, ja mis lännu, see lännu! Tahtis täna veel saba-kuube saada: anna aga selga proovida... Kui ometi teie, Andrei Ivanõtš, teda taltsutaksite...»

«See pole sinu asi, Zahhar. Mine oma tupp!» ütles Oblomov validalt.

«Anna mulle üks leht postpaberit,» ütles Stolz, «ma kirjutan paar rida.»

«Zahhar, anna paberit: Andrei Ivanõtšil on vaja,» ütles Oblomov.

«Ei ole ju! Enne otsisite asjata,» vastas Zahhar esikust ega võtnud vaevaks tagasigi tulla.

«Anna ükskõik missugune lipakas!» nurus Stolz.

Oblomov otsis laualt: ei olnud lipakatki.

«Noh, anna siis nimekaart!»

«Neid pole mul ammugi enam,» ütles Oblomov.

«Mis sinuga lahti on?» küsis Stolz irooniliselt. «Pidid ju ometi tööd tegema, plaani kirjutama? Ütle, palun, käid sa ka kusagil, ja kus sa käid? Kellega sa kokku puutud?»

«Kus ma peaksin käima! Väljas käin ma harva, enamasti olen ikka kodus: see plaan teeb ju mulle muret, ja siis veel see korteriasi ka... Jumal tänatud, Tarantjev lubas muret-seda, otsida...»

«Või käib keegi sinu pool?»

«Mõni ikka käib... Tarantjev näiteks, siis Aleksejev. Täna astus veel doktor sisse... Ja Penkin käis, ja Sudbinski, ja Volkov...»

«Ka raamatuid ei näe ma siin,» ütles Stolz.

«Näe, kus raamat,» ütles Oblomov, osutades laual olevat raamatut.

«Mis see on?» küsis Stolz raamatut vaadates. ««Aafrika teekond». Ja lehekülg, mis sul lahti, on täitsa hallitanud. Ajalehti pole ka näha... Loed sa lehti?»

«Ei, trükikiri on kole kribu, rikub silmi... ja pole ka mõtet: kui sünnib midagi uut, siis päev läbi ei kuulegi muud kui seda.»

«Armas aeg,» ütles Stolz imestunud pilgul Oblomovit vaadates. «Mida sa siis õieti teed, Ilja? Lamad nagu tomp ühmanud tainast.»

«Jah, Andrei, just nagu tomp,» vastas Oblomov kurvalt.

«Ja on selle teadmine siis mingi õigustus?»

«Ei, see on ainult vastus sulle; ma ei õigusta end,» ütles Oblomov ohates.

«Sellest unest peab välja rabelema.»

«Ma katsusin omal ajal, ei saanud, ja — milleks seda enam? Stiimulit ei leia, hing ei kipu kuhugi, mõistus magab rahulikult,» lõpetas Oblomov vaevu märgatava kibedusega selle teema. «Jätame selle jutu... Ütle parem, kust sa tuled!»

«Kiievist. Paari nädala pärast sõidan välismaale. Tule kaasa...»

«Hea küll, võiks ka...» arvas Oblomov.

«Siis istu, kirjuta palvekiri valmis, homme annad sisse...»

«Juba homme!» hüüdis Oblomov üllatatult. «Mis kiiret neil sellega on, just nagu ajaks keegi taga! Mõtleme, arutame, eks siis näe, mis saab! Esiotsa sõidaks ehk külasse ja siis... pärast — välismaale!»

«Miks siis pärast? Arst käskis ju ka! Kõigepealt võta rasv ja ülearune kehakaal maha, küllap siis ka hingeuni kaob. Nii keha kui ka hing vajavad võimlemist.»

«Ei, Andrei, see kõik väsitab mind: mu tervis on ju läbi. Ei, las ma jään parem siia, sõida üksi...»

Stolz vaatas lamavat Oblomovit ja Oblomov vaatas teda.

Stolz kõngutas pead, Oblomov ohkas.

«Sa ei viitsi vist eladagi?» küsis Stolz.

«Nojah, ka see on tõsi: ei viitsi, Andrei...»

Andrei veeretab peas küsimust, millega teist hella kohta torgata ja kus see hell koht asub, kusjuures ta ise vaikides lamajat silmitses, kuni ta viimaks naerma pahvatas.

«Miks sul ühes jalas on linane sukk ja teises puuvillane?» küsis ta äkki, osutades Oblomovi jalgu. «Ja särk on sul pahempidi seljas!»

Oblomov vaatas oma jalgu, siis särki.

«Tõepoolest,» tunnistas ta siis häbelikult. «See Zahhar on mul nuhtluseks kaelas! Kui sa teaksid, kuidas ta mind ära on tüüdanud! Vaidleb vastu, käitub jämedalt, ja tööst pole juttugi!»

«Oh, Ilja, Ilja!» ütles Stolz. «Ei, mina sind niiviisi siia ei jäta. Nädala pärast ei tunne sa end äragi. Juba täna õhtul annan ma sulle täpselt teada, mida ma kavatsen sinu ja enesega peale hakata, nüüd aga pane riidesse! Oot-oot, ma raputan sind natuke! Zahhar!» hüüdis ta. «Ilja Iljits riidesse!»

«Kuhu nüüd, heldeke, pea kinni! Kohe tulevad Tarantjev ja Aleksejev siia lõunale. Ja siis tahtsid nad...»

«Zahhar,» ütles Stolz, Oblomovit ära kuulamata, «aita ta riidesse!»

«Kuulen, Andrei Ivanõtš, ma viksin enne veel saapad ära,» ütles Zahhar heal meelel.

«Mis? Sul pole kella viieks veel saapadki viksitud?»

«On küll viksitud, ainult et mineva nädali sees; härra põle vahepeäl kusagil käind, nii et läige on tuhmiks tõmand...»

«Anna nad siia, nagu nad on! Minu sumadan vii võõraste-tuppa; ma jään teile. Ma vahetan kohe ülikonna, ja sea sina, Ilja, ka end valmis! Teel sööme kusagil lõunat, pärast sõidame paari-kolme kohta külla ja...»

«Kuule ometi... nii äkki siis... oota nüüd... las ma mõtlen järele... mul ju habegi ajamata...»

«Mis sa veel mõtled ja kukalt kratsid... Teel lased habeme ära ajada: ma juhatan sind.»

«Kuhu me siis ometi lähme?» hüüdis Oblomov hädiselt. «Võõraste poole? No on aga mõte! Ma lähen parem Ivan Gerassimovitšile külla; pole teda kolm päeva näinud...»

«Kes on see Ivan Gerassimovitš?»

«See, kes minuga ühes teenis...»

«Ah see hallipäine eksekuutor — mis sa temas leiad? Mis huvi on sul selle puupeaga aega veeta!»

«Kui teravalt sa mõnikord inimeste kohta ütled, Andrei, ja jumal teab, mis pärast... Ta on ju hea inimene, ainuke viga, et ei kannu Hollandi särke...»

«Mis sa tema pool teed? Millest te räägite?» küsis Stolz.

«Tema kodus on, tead, kõik nii mugav ja mõnus. Toad on väikesed, sohvad ilmatu suured: kaod sinna ära, pole nähagi. Aknaid varjavad väätkasvud ja kaktused, kanaarilinde on vähemalt tosin, ja kolm koera, need on nii sõbralikud! Suupisted on alati laual. Gravüürid seinal kujutavad perekonnaelu pilte. Sealt ei taha ära tullagi. Istud, ei mõtle millelegi, ei muretse, tead, et sinu kõrval on inimene... muidugi, mitte tark... mingeid mõtteid temaga vahetada ei saa, aga selle-eest on ta lihtne, lahke, südamluk, vähenõudlik ja ei salva sind kunagi tagaselja.»

«Mis te seal siis teete?»

«Mis me teeme? Lähen sinna, istume teineteise vastu sohvale, kerime jalad istumise alla, tema suitsetab...»

«Noh, ja sina?»

«Mina suitsetan ka ja kuulan, kuidas kanaarilinnud laulavad. Siis toob Marfa teemasina.»

«Tarantjev, Ivan Gerassimõtš!» ütles Stolz õlgu kehitades. «Noh, pane riidesse, ruttu!» kamandas ta. Ja pöördus siis Zahhari poole: «Kui Tarantjev tuleb, siis ütle talle, et meie

ei söö täna kodus lõunat ja et Ilja Iljitš ei hakka sel suvel üldse kodus lõunat sööma, ja sügisel on tal nii palju tööd, et tal pole enam võimalik kellegagi kokku saada...»

«Ütlen, pean kõik meeles ja ütlen,» lubas Zahhar. «Aga mis te käsitate lõunaga teha?»

«Pista ta kellegagi koos kinni!»

«Kuulen, armuline härra.»

Umbes kümne minuti pärast oli Stolzil teine ülikond seljas, habe aetud ja juuksed kammitud, kuna Oblomov istus nukralt aseme äärel ja otsis kobamisi igale säriginõobile vastavat auku. Tema ees seisis ühele põlvele toetudes Zahhar ja hoidis viksimata saabast nagu mõnda liuda käes, valmis seda jalga tõmbama, oodates ainult, millal härra säriginõöbid kinni saab.

«Sul pole veel saapaidki jalas!» ütles Stolz imestunult. «Noh, Ilja, ruttu-ruttu!»

«Kuhu me siis lähme? Ja milleks?» küsis Oblomov tusa-selt. «Mis uudist seal mulle on? Ma olen elust maha jäänud, ei tunne huvi...»

«Ruttu-ruttu!» kiirustas Stolz.

IV

Ehk küll aeg oli juba hilisevõitu, jõudsid nad siiski veel mõningaid asjugi ajada; siis kutsus Stolz ühe kullakaevanduse omaniku nendega koos lõunat sööma, ja selle suvilasse sõitsid nad ka pärast teed jooma, kus nad suure seltskonna eest leidsid, nii et Oblomov sattus täielikust üksindusest korraga rahvamurdu. Koju tulid nad alles hilja öösel.

Teisel ja kolmandal päeval sündis samuti ja nõnda lipsas terve nädal tähelepandamatult mööda. Oblomov protesteeris, kaebas, vaidles, kuid ta veeti kaasa ja ta käis igal pool, kus käis tema sõber.

Ükskord öösel koju tulles hakkas see siia-sinna rabelemine Oblomovile iseäranis vastu.

«Päev otsa ei saa saapaid jalast,» urises ta, öökuube selga ajades. «Jalad tulitavad! Mulle ei meeldi see teie Peterburi-elu,» jätkas ta sohvale heites.

«Mis siis sulle meeldib?» küsis Stolz.

«Teistsugune elu kui see.»

«Ja mis nimelt sulle siin ei meeldi?»

«Mitte miski. See igavene võidujooks, igavene näruste kirekete mäng, eriti ahnus, üksteise teelt kõrvaletrügingimine,

laim ja tagarääkimine, vastastikku müksude jagamine, üksteise mõõtmine pealaest jalatallani; kui kuulad, millest räägitakse, hakkab pea ringi käima, võid lolliks minna. Pealtnäha päris targad inimesed, kõigil nii auväärased näod peas, aga muud ei kuule kui: «Sellele anti seda, see sai renti.» — «Armas aeg, mille eest?» hüüab keegi. «See mängis eile klubis kogu oma vara maha, see sai kolmsada tuhat puhast!» Igav, igav, igav!... Kuhu jääb inimene? Inimene oma teravikluses? Kuhu on ta jäänud, kuidas on ta tühja-tähja peale killustunud?»

«Miski peab ju ometi seltskonda ja ühiskonda huvitama,» ütles Stolz, «igauhel omad huvid. Selleks see elu on...»

«Seltskond, ühiskond! Tõepoolest, Andrei, sa saadad mind vististi ainult selleks sinna seltskonda ja ühiskonda, et mul sinnakuulumise isu täiesti ära kaoks. Elu: ah see on siis elu? Mida sealt leida on: mõistuse või südame huvisid? Otsi keskpunkti, mille ümber seal kõik keerleb: seda pole, pole midagi sügavat, mis eluliselt kedagi puudutaks. Nad kõik on surnud, magajad, veel hullemad kui mina, need seltskonna ja ühiskonna liikmed! Mis juhib nende elu? Jah, nemad ei põõna, vaid sõeluvad iga päev siia-sinna nagu kärbsed, aga mis mõte sel on? Astud saali ja ei jõua ära imestada, kui sümmeetriliselt istuvad külalised laua ümber, kui rahulikult ja tõsiselt nad istuvad — mängivad kaarte! Pole midagi öelda — nii tähtis eluülesanne! Suurepärase eeskuju sellele, kes mõtte liikumist otsib! Kas need pole siis surnud? Kas need ei maga kogu oma elu niiviisi istudes maha? Mille poolest mina rohkem süüdi olen, kui ma omas kodus laman ja oma pead kaardisilmadega ja -soldatitega ei vaeva?»

«See on kõik vana jutt, sellest on juba tuhat korda räägitud,» tähendas Stolz. «Kas midagi uemat ei ole?»

«Ja meie noorsoo eliit, mida teeb tema? Kas temagi ei maga tantsides või Nevski prospektil jalutades ja sõites? Iga päev segatakse päevi nagu kaarte! Aga vaata, missuguse uhkuse, kuulmatu tähtsuse ja peletava pilguga vaadatakse kõiki neid, kes pole nende moodi riides, kellel pole nende nime ega seisust. Ja need õnnetud arvavad, et nemad seisavad massist kõrgemal: «Meie ju teenime seal, kus keegi peale meie ei teeni; meie istume teatris esimeses reas, meie käime vürst N. juures ballil, kuhu teisi ei lasta...» Saavad aga omavahel kokku, siis tõmbavad ninad täis ja kaklevad kui metsalised! On need siis elavad inimesed, ärkvelolijad? Ja mitte ainult noorsugu: vaata täiskasvanuid! Tulevad

kokku, kostitavad üksteist: ei lahkust, ei südamlikkust ega vastastikust sümpaatiat! Käiakse lõunal või piduõhtul nagu ametis, külmalt, rõõmu tundmata, ainult selleks, et oma koka või saaliga uhkustada ja salamahti üksteise üle naerda, üksteisele jalga ette panna. Tunaeile ei teadnud ma, kuhu lõunalauas silmi panna, roni või laua alla, kui hakati äraolijaid tükkideks kiskuma: üks on rumal, teine alatu, kolmas varas, neljas naeruväärne! Täielik puretamine! Rääkides vahitakse üksteisele silma niisuguse näoga, et «astu ainult uksest välja, ja kohe tehakse sinuga samuti». Mistarvis nad üldse kokku tulevad, kui nad on nii sallimatud? Mistarvis nad nii kõvasti üksteisel kätt suruvad? Ei puhtsüdamlikku naeru ega sümpaatiatukest! Jahitakse ainult suurt aukraadi või kuulsat nime. «Minu pool käis see ja see, mina ise aga käisin selle ja selle pool,» kiideldakse pärast... Mis elu see on? Mina ei taha seda. Mida ma sealt õpin, mida ma sealt leian?»

«Tead, Ilja?» ütles Stolz. «Sa arutad nagu mõni vanaaja inimene: omaegsetes raamatutes on see kõik kirjas. Siiski, ka see on hea: vähemalt sa arutad, ei maga. Noh, mis veel? Jätka!»

«Mis siin jätkata? Vaata ise: kellelgi pole värsket, tervet näojumet.»

«See on kliimast,» tähendas Stolz vahele. «Sinu nägu on samuti roidunud, kuigi sina ei jookse ringi, vaid aina lamad.»

«Kellelgi pole selget, rahulikku pilku,» jätkas Oblomov. «Kõiki on nakatanud mingi piinav mure või tusk, kõik otsivad haiglaselt midagi. Ja kui see oleks veel tõe pärast või enese ja teiste õnne pärast — ei, näod kahvatavad sellepärast, et seltsimees on elus ette jõudnud. Ühel on mureks: peab homme ametiasutusse minema, asi venib juba viiendat aastat, vastane pool kipub võitu saama, ja nõnda haub ta viis aastat peas ühtainust mõtet, ühtainust soovi: teist jalust maha lüüa ja tema langusele oma heakäekäiku rajada. Viis aastat käia, istuda ja õhata kuskil vastuvõtutoas — see on siis elu paleus ja eesmärk! Teine piinleb sellepärast, et peab iga päev ametis käima ja seal kella viieni istuma, kuna kolmas ohkab sügavalt, sest temal pole niisugust õnne kuskilt võtta...»

«Sa oled mõttetark, Ilja,» ütles Stolz. «Kõik muretsevad, ainult sinule pole midagi vaja!»

«Tead, see kollase näoga ja prillidega härra,» jätkas Oblomov, «usutles mind, kas ma olen lugenud selle ja selle

rahvasaadiku kõnet, ja tegi suured silmad, kui ma ütlesin, et ma lehti ei loe. Ja siis hakkas ta Louis-Philippe'ist rääkima, just nagu oleks see tema lihane isa. Siis kukkus pärima, mis mina arvan: miks Prantsuse saadik Roomast lahkus? Mis mõte sel on — kogu elu pühendada igapäevaste ilmaudiste kogumisele ja nädal otsa neid pasundada, kuni himu otsa saab? Täna saadab Mohammed-Ali laeva Konstantinopolisse, ja tema murrab oma vaest pead, et mis pärast? Homme läheb don Carlosel midagi viltu, ja tema on suures ärevuses! Siin kaevatakse kanalit, seal saadetakse väesalk Lähis-Idasse: appi, tuli lahti! Mees on näost ära, jookseb, karjub, nagu tuleks sõjavägi tema enda kallale. Arutatakse ja kaalutakse risti ja põiki, aga endal on igav — see ei huvitagi neid; karjumisest paistab läbi surmauni! See kõik on ju neile kõrvaline, nad on võõra asja eest väljas. Oma õiget tööd ei ole, siis killustavad end sinna-tänna ja neist ei saa õieti kuhugi. Selle universaalsuse all peitub täielik tühjus ja osavõtmatus. Aga tagasihoidlikku tööelu valida, seda teed käia, sügavaid jälgi enesest järele jätta — see on tüütu, see ei paista silma, seal ei aita see kõigeteadmine ja seal ei saa puru silma puistata.»

«Jah, Ilja, meie pole endid killustanud. Kus on siis meie tagasihoidlik tööelu?» küsis Stolz.

Oblomov jäi korraks vait.

«Las ma lõpetan... oma plaani,» ütles ta. «Tühja nendega!» lisas ta tusaselt juurde. «Mina neid ei puutu, ei otsi midagi; ma ei leia ainult, et see oleks normaalne elu. Ei, see ei ole elu, vaid normaalsuse moonutamine, kõrvalekaldumine eluideaalist, mille loodus on inimesele eesmärgiks seadnud...»

«Missugune on siis see normaalne, ideaalne elu?»

Oblomov ei vastanud.

«Noh, ütle, missugusena sa oma elu planeeriksid?» küsis Stolz peale.

«See plaan on mul juba tehtud.»

«Ja kuidas see välja näeb? Ole hea, räägi!»

«Plaan...» kordas Oblomov, pööras end selili ja vahtis lakke. «Läheksin maale...»

«Mis sind takistab?»

«Plaan pole veel valmis... Pealegi ei tahaks ma ükski sõita, vaid naisega kahekesi...»

«Ahah! Või nõnda! Noh, õnn kaasa! Mis sa siis ootad? Veel kolm-neli aastat, ja siis ei tule sulle enam keegi...»

«Mis teha, see on saatus!» õhkas Oblomov. «Sissetulekud ei luba.»

«Armas aeg! Aga Oblomovka? Kolmsada hinge!»

«Mis siis? Millest me naisega elame?»

«Millest te kahekesi elate!»

«Aga kui tulevad lapsed...»

«Lapsed kasvavad suureks, hakkavad end ise ülal pidama; peab ainult oskama neid suunata.»

«Ei, mistarvis aadlikke käsitöölisteks teha,» katkestas Oblomov teda kuivalt. «Ja kui lapsed kõrvale jätta, ega siis ka kahekesi ei olda! See on niisama jutt, et naisega kahekesi; tegelikult aga tuleb sulle, niipea kui sa naise võtad, igasuguseid mutikesi majasse. Vaata ükskõik missugust perekonda: sugulased ja ka mitte sugulased, mitte ka majapidajad — kui nad sinu juures ei ela, tulevad nad ometi iga päev kohvi jooma, lõunat sööma... Kuidas sa kolmesaja hingega niisugust pansioni toidad? ...»

«Noh, hea küll; ütleme, et sulle kingitakse veel kolmsada tuhat, mis sa siis teeksid?» küsis Stolz suurest uudishimust aetuna.

«Kõik kohe pank,» ütles Oblomov, «ja elaksin protsenti-dest.»

«Pangaprotsent on madal; miks mitte kuhugi ettevõttesse, kas või meie omasse?»

«Ei, Andrei, mind sa alt ei vea.»

«Noo, sa ei usaldaks mind?»

«Mitte mingi hinna eest; mitte, et ma sind ei usaldaks, aga mine tea, mis juhtub: tuleb krahh, ja mina olen puupaljas. Pangaga on teine lugu.»

«Noh, hea küll; mis sa siis teeksid?»

«Ma asuksin uude, mugavaks ehitatud majja elama... Ümberringi elaksid head naabrid, sina näiteks... Ei-ei, sina ju paigal ei püsi...»

«Kas sina siis püsiksid kogu aeg paigal? Ei sõidaks kuhugi?»

«Mitte mingi hinna eest!»

«Milleks siis igale poole raudteid ja laevavõhendusi rajatakse, kui eluideaal on paigalustumine? Esitame projekti, Ilja, et kõik pandaks seisma; meie ei hakka kuhugi sõitma.»

«Ilma meietagi on sõitjaid küllalt; kas on vähe mõisavalitsejaid, asjaajajaid, kaupmehi, ametnikke ja muidureisijaid, kellel pole oma kodu? Las need sõidavad!»

«Aga kes siis sina oled?»

Oblomov ei vastanud.

«Missugusesse ühiskonnakihti sa ennast arvad?»

«Küsi Zahhari käest,» ütles Oblomov.

Stolz täitis täpselt Oblomovi käsu.

«Zahhar!» hüüdis ta.

Zahhar tuli, silmad unised.

«Kes seal lamab?» küsis Stolz.

Zahhar oleks nagu alles nüüd ärganud ning vaatas nägu kõrvale pöörates umbusklikult Stolzi ja siis Oblomovit.

«Kes? Kas te ise ei näe?»

«Ei näe,» vastas Stolz.

«Mis nali see siis on? See on ju härra, Ilja Iljitš.»

Stolz muigas.

«Hea küll, mine!»

«Härra!» kordas Stolz ja hakkas laginal naerma.

«Noh, džentelmen,» parandas Oblomov tuseselt.

«Ei-ei, sina oled härral» naeris Stolz ikka veel.

«Mis vahe seal on?» küsis Oblomov. «Džentelmen on samuti härra.»

«Džentelmen on niisugune härra,» seletas Stolz, «kes ise endale sukad jalga tõmbab ja saapad jalast ära võtab.»

«Jah, inglane teeb seda küll, sest temal pole nii palju teenreid, aga venelane...»

«Tutvusta nüüd edasi oma eluideaali... Noh, head sõbrad ümberringi; ja mis veel? Kuidas sa päeva mööda saadaksid?»

«Jahah, tõuseksin hommikul üles,» alustas Oblomov, kuna ta käed kukla alla pani ja ta näol rahuilme maad võttis: mõttes oligi ta juba oma mõisas. «Ilm on ilus, taevast sinisest sinisem, mitte ühtki pilvelaju,» pajatas ta. «Plaani järgi on rõdu ühel majaküljel vastu hommikut, kus on rohuaed ja viljaväljad; teine on küla poole. Naise ärkamist oodates paneksin hommikukuue selga ja lähaksin aeda jalutama, värsket õhku hingama; sealt leiaksin aedniku eest; me kas-taksime üheskoos lilli, pügaksime põõsaid ja puid. Ma teen naisele lillekimbu. Siis lähen vanni või jõkke suplema; ja kui ma koju jõuan, on rõdu uks juba lahti; naisel on pluus seljas, kerge tanu peas, mis on iga silmapilk valmis sealt maha libisema... Ta juba ootab mind. «Tee on valmis,» ütleb ta. Missugune suudlus! Missugune tee! Kui mugav tugi! Istun lauda; laual on kuivikud, rõõsk koor, värsked või...»

«Ja siis?»

«Siis panen laheda kuue või jaki selga, võtan naisel piha ümbert kinni, ja nõnda kaome kahekesi lõputusse varjulisse

puiestikku; astume vaikselt, unistades, sõnatult või kuuldavalt mõeldes, lugedes õnne silmapilke nagu tuiksoone tuksumist; kuulatame, kuidas süda tuikab ja peatub; otsime loodusest kaasakõlamist... ja jõuame tähelepandamatult jõekaldale, nurme äärde... Jõgi virvendab kergelt, vili lainetab tuuleõhu käes, ilm on palav... istume lootsikusse, naine sõuab, õige tasakesi aeru liigutades...»

«Sa oled ju luuletaja!» ütles Stolz vahele.

«Jah, luuletaja elus, sest elu ongi luule. Kes käsib inimestel teda moonutada!... Pärast võib veel triiphonesse minna,» jätkas Oblomov, kaasakistuna enda visandatud õnneideaalist.

Ta ammutas kujutlusest varemalt valminud, ammu visandatud pilte ning seepärast võis ta vaimustatult ja peatumatult rääkida:

«Vaatame* virsikuid, viinamarju, ütleme, mida neist lauale tuua; siis tuleme tuppa, võtame pisut einet, ootame võõraid... Naisele tuuakse kelleltki Maria Petrovnalt kiri ühes raamatu või nootidega, saadetakse ananass kingituseks, või on mul endal triiphones mõni imesuur arbuus küpseks saanud — selle saadan mõnele sõbrale homseks lõunaks, kuhu ma ka ise lähen... Köögis käib sel ajal kibe töö... lumivalge põlle ja mütsiga kokk on vahetpidamata ametis: ühe kastruli paneb tulele, teise võtab ära, kord segab midagi, kord klopib tainast, kord viskab vett välja... noad aina täksivad... hakitakse maitserohelist peeneks... tehakse jäätist... Enne lõunat on mõnus kööki sisse astuda, mõnel kastrulil kaant kergitada ja nuusutada, vaadata, kuidas pirukaid rullitakse, koort klopitakse. Pärast heidan kušetile; naine loeb mõnda uut raamatut ette; peame vahepeal pausi, vaidleme... Ja siis tulevad võõrad, näiteks sina oma naisega...»

«Tohoh, sa võtad minulegi naise?»

«Tingimata! Veel paar-kolm sõpra, ikka ühed ja samad inimesed. Alustame uuesti eile poolelijäänud juttu; järgnevad naljatlused, siis ilmekas vaikimine, mõtlikkus — mitte kaotatud koha ega senatiasja pärast, vaid rahuldatus soovide täiusest, meeliskletakse olemismõnust... Seal ei kuule vahutavi sui peetud laimukõnesid puuduva külalise kohta ega näe sulle enesele heidetud pilke, mis töötavad sulle sedasama, niipea kui sa uksest välja jõuad. Keda sa ei salli, kes pole hea, sellega sa koos leivatükki soolatopsi, ei kasta. Kaasvestlejate silmis näed sümpaatiat, nalja puhul kuuled puhtsüdamlikku, ja mitte tigated naeru... Kõik on aus ja

aval! Mis silmis ja sõnades, see ka südames! Pärast lõunat joo me rõdul moka kohvi, suitsetame havanna sigarit...»

«Sa kirjeldad mulle sedasama, mis oli isade ja vanaisade ajal.»

«Ei, mitte sedasama,» vastas Oblomov peaaegu haavunult. «Kus see siis sama on? Kas minu naine hakkaks moosi keetma või seeni sisse tegema? Kas ta hakkaks lõngavihte lugema või linast riiet mõõtma? Kas ta peksaks tüdrukuid vastu nägu? Sa kuuled ju: noodid, raamatud, klaver, uhke mööbel.»

«Noh, aga sina ise?»

«Mina ise ei loeks enam mulluseid lehti, ei sõidaks enam vanaaegses kohmakas tõllas, ei sööks nuudleid ega hane, vaid õpetaksin koka välja Inglise klubis* või saadiku juures.»

«Noh, ja siis?»

«Siis, niipea kui päevapalavus väheneb, saadaksime teemasina ja maiustised vankriga kasesalusse või niidetud heinamaale, laotaksime vaibad saadude vahele maha ning mõnuleksime seal seni, kuni tuleb aeg kaljasuppi ja biifsteeki maitsta. Mehed tulevad niidult, vikatid õlal; mööda veereb heinakoores, varjates hobust ja vankrit; heinakoorma otsast paistab talumehe lilletatud müts ja lapse peake; kari naisi tuleb paljajalu, kisa ja käruga, sirbid käes... Akki silmavad nad härraseid, jäävad vait ja kummardavad sügavasti. Üks nendest, kellel on päevitunud kael ja käed küünarnukini paljad, lööb arglikult pilgu maha, aga silmad on kelmikad, ja õige vähe, ainult moe pärast kaitseb ta end härra õrnuste vastu, ise aga ujub õnnes... pst! — et naine seda ei näeks, jumal hoidku!»

Oblomov ja Stolz lagistasid mõlemad naerda.

«Ilm läheb röskeks,» lõpetas Oblomov, «pime on ja udu vajub nagu kummutatud meri rukkipollu kohale; hobused väristavad sapse ja trambivad: aeg on koju minna... Koduakendes põlevad juba tuled; köögis täksivad viied noad; seenepann, kotletid, marjad... siis muusika... *Casta diva***... *Casta diva!*» laulis Oblomov. «Ei saa ükskõikseltselt «*Casta diva*» peale mõelda,» ütles ta, kui ta oli kavatiini alguse meelde tuletanud, «kui südamest see naine nutab! Kui suur kurbus avaldub neis helides!... Ja keegi ümber-

* Inglise klubi Moskvas, mille liikmeiks oli aristokraatia ülemkiht, oli kuulus oma köögiga. *Toim. märkus.*

** Vooreslik jumalanna (itaalia k.); aaria itaalia helilooja Vincenzo Bellini (1801–1835) operist «Norma». *Toim. märkus.*

ringi ei tea midagi... Tema üksi... Saladus rõhub teda, ta usaldab saladuse kuule...»

«Sa armastad seda aariat? See teeb mulle rõõmu; Olga Iljinskaja laulab seda võrratult. Ma tutvustan sind talle — kus on alles hää! ja laul! Ja kui võluv laps ta ise on! Võib-olla ma olen küll erapoolik, ta on minu nõrkuseks... Aga... ära kaldu kõrvale, ära kaldu kõrvale, jutusta edasi!»

«Nojah,» jätkas Oblomov, «mis siis veel?... Ongi kõik! Võõrad kaovad tiibhoonesse ja paviljonidesse, homme aga läheb igaüks oma teed: kes õngitsema, kes jahile, kes niisama omaette istuma...»

«Lihtsalt niisama, nii et midagi pole käes?» küsis Stolz.

«Mis sa siis tahaksid? Noh, ütleme, et ninarätik on kaasas. Sina ei tahaks nõnda elada, mis? Kas see pole elu?»

«Ja elu lõpuni nõnda?» küsis Stolz.

«Kuni pea läheb halliks, kuni kirstu kaas kinni pannakse. See just on elu!»

«Ei, see ei ole elu!»

«Miks ei ole? Mis sellel viga on? Mõttele ometi, sa ei näeks a'nustki kahvatut kannatajanägu, sul poleks mingit muret, sa ei kuuleks ühtki küsimust, mis puudutaks senatit, börsi, aktsiaid, aruandeid, vastuvõttu ministri juures, aukraade või kostiraha suurendamist. Iga jutt oleks meelepärane! Kunagi poleks vaja ühest korterist teise kolida — juba see üksi on midagi väärt! Ja see ei ole siis elu?»

«See ei ole elu!» kordas Stolz kangekaelselt.

«Mis see siis sinu arvates on?»

«See on... (Stolz jäi mõtlema, kuidas seda elu nime-tada...)... Mingisugune... oblomovlus,» ütles ta viimaks.

«Ob-lo-mov-lus,» kordas Ilja Iljitš pikkamisi, imestades selle imeliku sõna üle ja rõhutades igat silpi eraldi. «Ob-lo-mov-lus?»

Kummalise pilguga vaatas ta ainiti Stolzile otsa.

«Kus on siis sinu eluideaal? Mis ei ole siis mitte oblomovlus?» küsis ta arglikult, ilma õhinata. «Kas ei püüa siis kõik sinnapoole, millest mina unistan? Kallis aeg!» lisas ta julgemalt juurde. «Kas ei ole teie jooksmise, kirgede, kaubitsemise ja poliitika eesmärgiks samuti rahu kättevõitmine, püüd jõuda sellele kaotatud paradiisile ligemale?»

«Ka see utopia on sul oblomovlik,» vastas Stolz.

«Kõik otsivad puhkust ja rahu,» kaitses end Oblomov.

«Mitte kõik. Kümme aastat tagasi ei otsinud ka sina seda.»

«Mida ma siis otsisin?» küsis Oblomov kõheldes ja püüdis mõttes minevikku sukelduda.

«Mõttele, tuleta meelde! Kus on su raamatud, tõlked?»

«Zahhar on nad kuhugi ära pannud,» vastas Oblomov. «Küllap nad kuskil nurgas vedelevad.»

«Nurgas!» ütles Stolz etteheitvalt. «Sealsamas nurgas vedeleb ka sinu kavatsus «teenida niikaua, kui jõudu jätkub, sest Venemaale on lõpmatute varaallikate läbitöötamiseks vaja käsi ja päid (sinu enda sõnad); töötada, et oleks magusam puhata, aga puhata — see tähendab teist, ilusamat elu elada, kunstniku ja luuletaja elu». Kõik need kavatsused on Zahhar samuti kuskile nurka ladunud? Mäletad, sa tahtsid pärast õppimist võõraid maid näha, et seeläbi oma kodumaad paremini tunda ja rohkem armastada? «Kogu elu on mõte ja töö,» kinnitasid sa siis, «olgugi märkamatu, silmapaistmatu töö, kuid igal juhul katkestamatu, ja surra tuleb teadmiseiga, et sa oled oma kohust täitnud.» Jah, ja kus nurgas see sul vedeleb?»

«Ah... jaa...» ütles Oblomov, Stolzi juttu kasvava ärevusega jälgides, «ma mäletan küll, ma vististi... tõepoolest... Jah, muidugi,» ütles ta, kui talle korraga minevik meelde tuli, «me pidime ju sinuga koos, Andrei, kõigepealt Euroopa risti ja põigiti läbi sõitma, siis Šveitsis jalgsi rändama, Vesuuvil päkki praadima, Herculanumis ära käima. Läksime päris jaburaks! Küll sai siis rumalusi räägitud!...»

«Rumalusi?» kordas Stolz etteheitvalt. «Kas ei olnud sina see, kes Raffaeli madonnade gravüüre, Correggio «Oöd» ja Belvedere Apollot vaadates pisarsilmil rääkis: «Mu jumal! Kas meil ei lähe siis kunagi korda nende teoste algupärandeid näha või jahmunult tummaks jääda, et seisad Michelangelo ja Tiziani teoste ees ning tallad Rooma pinda? Kas me peame tõesti oma elu nii ära elama, et me ei näegi mirte, küpresse ja pomerantse nende kodumaal, vaid ainult triiphoones? Ja ei hinga kunagi Itaalia õhku ega joobu tema taeva sinast?» Ja veel palju suurepäraseid tulevärke lasksid sa siis oma peast lendu! Rumalused!»

«Jajah, ma mäletan!» ütles Oblomov läinud aega meelde tuletades. «Sa võtsid mul veel käest kinni ja ütlesid: anname töötuse mitte enne surra, kui me seda kõike oleme näinud...»

«Mul on meeles,» jätkas Stolz, «kuidas sa tõid mulle kord nimepäevaks Say* tõlke ja pühendasid mulle; see tõlge on mul praegugi alles. Ja kuidas sa end matemaatikaõpetajaga luku taha panid, sest sa tahtsid tingimata selgusele jõuda,

* Jean Baptiste Say (1767—1832) — prantsuse liberaalne majandus-teadlane, kes propageeris riigi sekkumist majandusellu, *Toim. märkus*.

milleks sa pead teadma ringe ja ruute; kuid pooltel teel löid sa käega ega saanudki teada. Hakkasid inglise keelt õppima, aga... ei õppinud ära! Kui mina plaanitsesin välismaale sõita, et Saksamaa ülikoolle näha, ja sind kaasa kutsusin, kargasid sa püsti, kaelustasid mind ja andsid mulle pühalikult käe: «Ma olen sinuga, Andrei, ja tulen sinuga igale poole!» — Ka need on sinu sõnad. Sa oled alati olnud natuke näitleja. Ja mis nüüd, Ilja? Mina olen juba kaks korda välismaal käinud, olen istunud siin ammutatud põhjatu tarkusega alandlikult Bonni, Jena ja Erlangeni ülikooli pinkidel ja tunnen nüüd Euroopat kui oma mõisat. Noh, ütlemegi, et reisimine on luksus, mitte igaüks ei või seda endale lubada ega peagi seda tegema, aga Venemaa? Ma olen ka Venemaa risti ja põigiti läbi käinud. Ma teen tööd...»

«Küll sina ka kunagi töötegemise jätab...» tähendas Oblomov.

«Ei jäta kunagi! Mispärast?»

«Kui su kapital kahekordseks kasvab,» ütles Oblomov.

«Ei jäta isegi siis mitte, kui ta neljakordseks kasvab.»

«Milleks sa üldse rähkled,» ütles Oblomov üürikese vaikimise järel, «kui sa ei kavatse end varanduslikult kindlustada, et siis üksildusse tõmbuda ja puhata?»

«Külaoblomovlus!» ütles Stolz.

«Või kui sa ei püüa teenistuse kaudu seltskondlikku positsiooni ja tähtsust kätte võita, et lõpuks auväärse tegevustuses teenitud rahupõlve maitsta...»

«Peterburi oblomovlus!» vastas Stolz.

«Millal sa siis elada mõtled?» ütles Oblomov, pahanedes Stolzi sõnadest. «Mispärast sa siis elu aeg vaeva näed?»

«Töö enese pärast, mitte millegi muu pärast. Töö on elu vorm ja sisu, algolemus ja eesmärk, vähemalt on see minu eluga nõnda. Sina oled töö oma elust kõrvaldanud: ja mis on see elu? Ma katsun sind jalule upitada, võib-olla viimast korda. Ja kui sa siis jälle hakkad siin ühes Tarantjevite ja Aleksejevitega istuma, siis oled sa kadunud, oled iseene-selegi koormaks. Kas nüüd või mitte kunagi!» ütles Stolz otsustavalt.

Oblomov kuulas ja vahtis teda äreval pilgul. Sõber oleks nagu hoidnud peeglit tema ees, ja ta kokkus, oma nagu ära tundes.

«Ära siuna mind, Andrei, parem aita, tõepoolest!» ütles ta ohates. «Ma piinlen isegi selle pärast, ja kui sa mind näiteks tänagi oleksid vaadanud ja kuulnud, kuidas ma enesele hauda kaevan ja enda pärast pisaraid valan, siis ei tuleks

etteheiteid üle su huulte. Ma tean, ma saan väga hästi aru, aga mul pole tahtejõudu, ma ei jaksa. Anna mulle osa oma tahtest ja mõistusest ning vii mind, kuhu tahad. Sinuga tulen ma ehk kaasa, aga üksi ma paigast ei liigu. Sul on õigus: kas nüüd või mitte kunagi! Aasta pärast on juba hilja!»

«Oled see tõesti sina, Ilja?» küsis Andrei. «Ma mäletan sind kõhna, elava poisina, kui sa iga päev Pretšistenka ja Kudrino vahet käisid; seal aiakeses... ega sa pole veel neid kahte öde unustanud? Mäletad sa Rousseau'd, Schillerit, Goethet ja Byronit, mida sa neile koju kätte viisid, ja võtsid neilt ära Genlisi ja Cottini* romaanid... suurustasid nende ees, tahtsid nende maitset parandada.»

Oblomov kargas asemelt üles.

«Ah see on sul ka meeles, Andrei? Jah, muidugi! Ma unistasin nendega koos, sosistasin tulevikuoõnnest, tegin plaane, hellitasin mõtteid... ja tundeid, sinu eest salaja, et sa mind ei naeraks. Sinnapaika suri see kõik ja pole enam kunagi kordunud! Ja kuhu see kõik jäi, miks ta kustus? Ma ei mõista! Mu elus pole ju torme ega vapustusi olnud; ma pole midagi kaotanud, mingi koorem ei vaeva mu südame-tunnistust: see on puhas nagu klaas; ükski valus hoop pole mu enesearmastust tapnud, ja ometi on kõik kadunud, jumal teab, miks!»

Ta ohkas.

«Tead, Andrei, minu elus pole kunagi mingit leeki, ei päästvat ega purustavat, loitma lõõnud. Mu elu pole olnud hommiku sarnane, kus kord-korralt puhkevad kõik värvid, pole olnud tuli, mis heleneb pärast päevaks, nagu see on olnud kõigil teistel, mis leegitseb palavalt, pannes keskpäeva säras kõik elama ja liikuma, et siis ikka vaiksemaks ja kahvatumaks muutuda, kuni õhtuks kõik loomulikult vaibub ja kustub. Ei, minu elu algaski kustumisega. See on imelik, aga nii see on! Esimesest teadvuse silmapilgust tundsin ma, et ma kustun. Hakkasin kustuma kantseleis pabereid kirjutades: kustusin raamatutõdesid lugedes, millega ma ei osanud elus midagi peale hakata; kustusin sõprade seltsis, kuulates nende arutlusi, keelepeksu, mõnamist, nende külma, tigidat loba ja räuskamist ning nähes nende sõprust, mida püüti mõttetult, ilma mingit sümpaatiat tundmata kooskäämistega alal hoida; kustusin ja raiskasin end Miina pärast: kulutasin tema peale üle poole oma sissetulekust, uskudes, et armastan teda; kustusin igava ja laisa lonkimisega Nevski pros-

* Krahvinna de Genlis (1746—1830) — prantsuse seltskonnaromaanide autor; M. Cottin (1770—1807) — prantsuse naiskirjanik. Toim. märkus.

pektil, pesukarunahka kasukate ja piiberkraede keskel; kustusin piduõhtutel ja vastuvõttudel, kus mulle kui rahuldavale väimehekandidaadile lahkust osutati; kustusin ja raiskasin oma elu ja mõistust pisiasjade peale, kolides linnast suvilasse ja sealt tagasi Gorohhovaja uulitsasse, pidades kevadet ennekõike austrite ja merivähkide laualeilmumise ajaks, sügist ja talve — koduste vastuvõttude ajaks, suve — vabas õhus pidutsemise ajaks ja kogu elu — laisaks ja rahulikuks suikumiseks, nagu tegid seda kõik teisedki... Isegi enesearmastus, mille peale see kulus? Et tellida kuulsalt rätsepalt rõivaid! Et saada küllakutset lugupeetavasse majjal! Et vürst P. mul kätt suruks! Ja ometi on enesearmastus elu sool. Kuhu ta on jäänud? Kas ei mõistnud ma seda elu või ei kõlba ta kuhugi, ja paremat ma pole näinud ega tundnud, sest et keegi pole mulle seda näidanud. Sina tulid ja läksid jälle — nagu sabatäht: särasid ja kadusid; mina aga unustasin kõik ja kustusin...»

Stolz ei vastanud enam Oblomovi jutule hoolimatu pilkega. Ta kuulas ja oli süngelt vait.

«Sa ütlesid enne, et mu nägu ei ole päris värske, vaid roidunud,» jätkas Oblomov. «Jah, ma olen vana, viledaks kulunud kuub, ja seda mitte kliima või töö pärast, vaid sellepärast, et kaksteist aastat lämbus minus valgus, mis otsis väljapääsu, kuid põletas vaid seestpoolt oma vanglat, ei pääsenud välja ning kustus. Kaksteist aastat on möödas, armas Andrei, — ja ma ei tahtnudki enam ärgata.»

«Miks sa pole end lahti kiskunud, põgenenud, miks sa oled end vaikides hukutanud?» küsis Stolz läbematult.

«Kuhu?»

«Kuhu? Kas või oma talupoegadega koos Volga äärde: sealgi on rohkem liikumist, on omad huvid, on eesmärk ja töö. Mina oleksin Siberisse sõitnud, või Sitkasse.»

«Missuguseid kangeid ravikuure sa ikka soovitad!» tähendas Oblomov nukralt. «Ega siis mina üksi ole! Vaata: Mihhailov, Petrov, Semjonov, Aleksejev, Stepanov... ei jõua üles lugedagi: meid on leegion.»

Stolz vaikis tükk aega selle pihtimuse mõjul. Lõpuks ta ohkas.

«Jah, palju vett on vahepeal merre voolanud!» ütles ta. «Ma ei jäta sind nõnda siia, viin su siit ära, esiteks välismaale, siis oma mõisa: lähed veidi kõhnemaks, jätad nukrutsemise ja siis otsime sulle ka töö...»

«Jah, sõidame siit ära!» ägas Oblomov.

«Homme hakkame välispassi nõutama ja siis reisi vastu sättime... Ma ei anna sulle rahu, kas kuuled, Ilja?»

«Sul ikka homme ja homme!» nurises Oblomov, kes nüüd nagu pilvist maha sadas.

«Ah sina ei tahaks seda «homse varna visata, mida saab täna teha»? Või kohe nii kärsitu! Täna on hilja...» ütles Stolz, «aga kahe nädala pärast oleme juba teab kus maal.»

«No kuule, vennas, kahe nädala pärast, heldene aeg, nii äkki siis?» ütles Oblomov. «Enne peab kõik hästi läbi mõtlema ja ette valmistama... Reisivankri peaks tellima... kolme kuu pärast ehk...»

«Leidsid asja... reisivanker! Piirini sõidame posthobusega või siis laevaga Lüubekisse, kuidas hõlpsamini saab; ja seal on juba mitmes paigas raudteed.»

«Aga korter, ja Zahhar, ja Oblomovka? See kõik tahab ju ometi korraldada?» kaitses end Oblomov.

«Oblomovlus, oblomovlus!» ütles Stolz naerdes, võttis küünla, soovis Oblomovile head ööd ja läks magama. «Kas nüüd või mitte kunagi — pea meeles!» lisas ta veel lävelt Oblomovi poole pöördudes ja kadus siis ukse taha.

V

«Kas nüüd või mitte kunagi!» tulid Oblomovile kohe hommikul ärgates Stolzi halastamatud sõnad meelde.

Ta tõusis voodist, kõndis paar ringi mööda tuba, heitis pilgu võõrastetuppa: Stolz istus seal ja kirjutas.

«Zahhar!» hüüdis Oblomov.

Ei mingit ahjult allahüppamise prantsatust — Zahhar ei tulnud: Stolz oli saatnud ta posti viima.

Oblomov läks istus oma tolmunud laua äärde, võttis sule ja kastis tindipotti, kuid tinti ei olnud; otsis paberit — ka seda ei olnud.

Ta jäi mõttesse ja hakkas masinlikult sõrmega tolmu sisse kirjutama, siis vaatas, mis välja tuli: «Oblomovlus,» luges ta.

Ruttu pühkis ta kirja käisega maha. Seda sõna oli ta öösel uneski näinud, see oli tulitähedega seinale kirjutatud nagu meneteekel Belsatsari peol.

Zahhar tuli koju, ja leides oma imestuseks Oblomovi juba jalul olevat, vaatas ta segasel pilgul isandale otsa. Sellest tõntsilt imestavast pilgust võis lugeda: «Oblomovlus!»

«Uksainus sõna,» mõtles Ilja Iljitš, «aga kui... salvav!»

Harjunud kombel võttis Zahhar kammi, harja ja käte-
rätiku ning astus Ilja Iljitši juurde, et tal pead sugeda.

«Kasi kus kurat!» ütles Oblomov vihaselt ja löi Zahhari
käest harja maha, kuna Zahhar ise kammi põrandale pillas.

«Või heidate uuesti pikali?» küsis Zahhar. «Ma kohendak-
sin siis voodit.»

«Too mulle tinti ja paberit,» vastas Oblomov.

Ta jäi mõtlema sõnadele: «Kas nüüd või mitte kunagi!»

Seda mõistuse ja tahtejõu meeleheitlikku üleskutset kuu-
lates pidas ta aru ja kaalus, mis on tema tahtejõust veel
järele jäänud ja mis ta sellega teeb, milleks seda nappi jääki
tarvitab.

Pärast piinavat mõtlemist haaras ta sule pihku, otsis nur-
gast raamatu ja tahtis üheainsa tunniga kõik järele lugeda,
valmis kirjutada ja läbi mõtelda, mis oli kümne aasta jook-
sul lugemata, kirjutamata ja mõtlemata jäänud.

Mida peaks nüüd tegema? Kas edasi minema või paigale
jääma? See oblomovlik küsimus oli tema meelest raskem
kui Hamleti oma. Edasi minna tähendab — heita ühe rop-
suga lahe öökuub nii seljast kui ka hingelt ja mõistuselt,
pühkida ühes tolmu ja seinal rippuvate ämblikuvõrkudega
maha ka silmi pimestavad võrgud ja saada nägijaks!

Mis peaks olema esimene samm? Millest peale hakata?
Ei tea... ei saa... ei... valetan... tean küll... Jah, ja
pealegi on ju Stolz siinsamas, käepärast; tema ütleb kohe.

Aga mida ta ütleb? Ütleb, et nädalaga peab usaldusmehele
üksikasjalise juhatuskirja koostama ja mehe siis maale läki-
tama, peab Oblomovka panti panema, maad juurde ostma,
ehitustööde plaani kohale saatma, korteri käest ära andma,
passi nõutama ja pooleks aastaks välismaale sõitma, peab
liigse kehakaalu ja rasva maha võtma ning kosutama hinge
selle õhuga, millest ta kord sõbraga oli unistanud, peab
öökuue maha jätma, Zahharist ja Tarantjevist lahkuma, peab
endale ise sukad jalga tõmbama ja saapad jalast ära võtma,
peab magama ainult öösi, sõitma sinna, kuhu teised sõida-
vad, küll rongiga, küll laevaga, ja siis... siis... peab
Oblomovkasse elama asuma, peab teadma, mis on külv, mis
viljasaak, miks on talupoeg vaene või rikas; peab põllul
käima, peab valimistele, tehasesse, veskisse, sadamasse
sõitma. Peab jõudma ka lehti ja raamatuid lugeda, peab
muret tundma sellegi pärast, miks inglased laeva Lähis-Itta
saatsid...

Seda see Stolz ütlebki! See tähendabki edasiminekut...
Ja nõnda elu lõpuni! Jumalaga, luuleline elupaleus! See saab

olema nagu sepikoda, aga mitte elu: lakkamatu tulelõõsk,
paukumine ja pragin, palavus ja müra... millal siis elama
hakatakse? Oleks ehk parem paigale jääda?

Paigale jääda tähendab — sark pahempidi selga panna,
kuulata, kuidas Zahhar ahjult alla hüppab, süüa Tarantje-
viga koos lõunat, võimalikult vähe mõtelda, jätta Aafrika
teekond lõpuni lugemata, vananeda vaikselt oma korteris
Tarantjevi vaderi pool...

«Kas nüüd või mitte kunagi!» — «Olla või mitte olla!»
Oblomov tahtis tugitoolist püsti tõusta, kuid tuhvvel ei sat-
tunud kohe jala otsa, ja ta istus edasi.

Kahe nädala pärast sõitis Stolz Inglismaale, olles enne
Oblomovilt sõna võtnud, et see otseteed Pariisi sõidab. Ilja
Iljitšil oli passki käes, ta oli tellinud endale koguni reisi-
palitu ja ostnud sirmiga mütsi. Niikaugel olid juba asjad.

Zahhar püüdis tõsimeeli selgeks teha, et ühest paarist
uutest saabastest on küllalt, vanadele tuleks ainult pooltal-
lad alla lüüa. Oblomov ostis endale vaiba, villkampsuni,
käsikohvri, tahtis isegi moonakotti muretseda, kuid kümme
inimest tõendasid, et välismaal toidumoonakaas ei kanta.

Zahhar jooksis mööda töökodasid ja poode, nii et pea
mürg, kirus Andrei Ivanovitši ja kõiki, kes reisimise mõttele
olid tulnud, olgugi et ta poerahast nii mõnegi kümne- ja
viiekopikalise oma taskusse jättis.

«Mis ta seal üksi peale hakkab?» rääkis ta poes. «Seal
olla puha tüdrukud härraseid teenimas. Kas siis tüdruk jak-
sab saapaid jalast ära kiskuda? Ja mismoodi ta sukad här-
rale palja jala otsa tõmbab?»

Zahhar muheles, nii et põskhabe kahele poole kerkis, ja
kõngutas pead. Oblomov ei laiselnud, ta kirjutas üles, mis
kaasa võtta ja mis maha jätta. Tarantjev sai käsu mööbel ja
muud asjad oma vaderi juurde, Viiburi linnajakku viia,
kolme tuppa luku taha panna ja Oblomovi tagasitulekuni
hoiule jätta.

Juba rääkisid Oblomovi tuttavadki, ühed kaheldes, teised
naerdes, kolmandad isegi jahmunult, et «nüüd ta sõidab:
mõelge ometi, Oblomov sai paigast liikuma!»

Kuid Oblomov ei sõitnud ei kuu ega kolme pära.

Öösel enne ärasõitu paistetas tal huul üles.

«Kärbes hammustas, niisuguse huulega on võimatu merele
minna!» ütles ta ja hakkas järgmist aurulaeva ootama.

Juba on august käes, Stolz on ammugi Pariisis, saadab
sealt Oblomovile maruvihaseid kirju, kuid vastust ei saa.

Miks siis ometi? Vististi on tindipott kuiv ja paber otsas?

Või on asi selles, et Oblomovi stiilis kipuvad «et-id» ja «mis-id» alatasa kokku pörkama või et halastamatus hüüdes «kas nüüd või mitte kunagi» on Oblomov jäänud viimasele poolele peatuma, on pannud käed kukla alla ja Zahhar ei saa ega saa teda maast lahti?

Ei, tindipott on tinti täis, laual lebavad kirjad ja paber, isegi tempelpaber, mis Oblomovi enda käega täis kirjutatud.

Mitmel täiskirjutatud lehel ei ole «et-id» kuskil ligistikku; sõnad voolavad vabalt, stiil on paiguti ilus ja ilmikas nagu «noil päevil», kui Oblomov ja Stolz veel tööst ja reisimisest unistasid.

Oblomov tõuseb nüüd kell seitse üles, loeb ja läheb kuhugi raamatuid viima. Ta näost ei paista unisust, väsimust ega igavust. Küll aga on sinna jumet juurde tulnud ja silmadesse sära, midagi südiduse või vähemalt enesekindluse taolist. Öökuube tal seljas ei ole: Tarantjev on selle ühes muude asjadega oma vaderi juurde viinud.

Oblomov istub ja loeb või kirjutab koduses kuues, kaelas õhuke rätik; särgikrae, mis üle rätiku langeb, särab kui lumi. Väljas käib ta hästi ömmeldud saterkuuega ja moodsa kübaraga... Ta meel on rõõmus, ta ümised laulu... Mis pärast küll?...

Praegu istub ta oma suvila akna all (ta suvila on mõni verst linnast eemal), tema kõrval on lillekimp. Kärmosti lõpetab ta mingit kirja, heidab vahetpidamata pilke üle põõsaste jalgteele ja kirjutab jälle tõtlikult edasi.

Äkki krudisevad jalgteel liival kerged sammud; Oblomov viskab sule käest, haarab lillekimbu ja tõttab aknale.

«Oletegi teie, Olga Sergejevna? Kohe, silmapilk!» ütleb ta, võtab mütsi ja kepi, jookseb jalgväravast välja, ulatab ilusale naisele käe ja kaob temaga metsa, hiiglasuurte kuuskede varju...

Zahhar ilmub nurga tagant nähtavale, vaatab neile järele, keerab siis toaukse lukku ja läheb kööki.

«Läks!» ütleb ta Anisjale.

«Lõunaks ikka tuleb?»

«Kes teda teab,» vastab Zahhar uniselt.

Zahhar on ikka endine: seesama ilmatu põskhabe, siledaks ajamata lõug, seesama hall vest ja kaenla alt katkine kuub; ainult et Anisja on nüüd tema naine, kas sellepärast, et Zahhar vaderiga riidu läks, või jõudis ta otsusele, et mees peab naise võtma; Zahhar võttis naise, aga vanasõna kiuste ei muutunud ta mitte sugugi.

Stolz oli Oblomovit tutvustanud Olgale ja teina tädile.

Kui ta Oblomovi esimest korda Olga tädi majja viis, olid seal külalised. Nagu ikka niisugusel puhul, oli Oblomovil piinlik ja paha olla.

«Kui saaks kindad käest ära võtta,» mõtles ta, «toas on ju soe. Küll olen ma kõigest võõrdunud!»

Stolz asus Olga kõrvale, kes üksi teelauast eemal lambitule all istus, selga vastu toolileeni toetas ja vaevalt üldse tähele pani, mis tema ümber sündis.

Tal oli Stolzi tulekust väga hea meel; ehk ta silmad küll särama ega palged õhetama ei löönud, libises üle kogu ta näo vaikne helk ja huulte ilmus naeratus.

Olga nimetas Stolzi oma sõbraks, armastas teda tema naljade pärast, mis ei lasknud igavust tunda, kuid kartis teda pisut, tundes end tema kõrval liialt lapsena.

Kui tal tekkis mõni küsimus või kahtlus, siis ei sõandanu ta seda kohe Stolzile usaldada: mees oli temast liiga kaugel ees, liiga palju kõrgemal, nii et neiu enesearmastus sai nii mõnigi kord kannatada iseenda küpsematuse pärast, nende mõlema teadmiste ja aastate vahe pärast.

Stolz omakorda imetles kasupüüdmatult Olgat, lihtsalt kui kaunist olendit, kellest õhkub mõistuse ja tunnete värskust. Neiu oli tema silmis alles imekena paljutootav laps.

Ometi rääkis Stolz temaga meelsamini ja sagedamini kui teiste naistega, sest Olga käis, seda vist ise teadmatagi, lihtsalt ja loomulikult oma elurada; õnneliku iseloomu ja mõistliku ning ülepingutamata kasvatus tõttu ei kaldunud ta mõtete, tunnete ja tahte loomulikust avaldamisest kõrvale, isegi mitte silmade, huulte ja käte üpris põgusate, vaevu märgatavate liigutuste osas.

Või kõndis ta ehk sellepärast nii kindlalt sel rajal, et ta kuulis aeg-ajalt enese kõrval teisi, veel kindlaimad samme, sõbra samme, keda ta uskus ja kellega ta katsus sammu käia.

Oli kuis oli, aga harva leiab mõne neiu pilgus, sõnades ja käitumises niisugust lihtsust ja loomulikku sundimatust. Tema silmist ei võinud kunagi lugeda: «Nüüd vajutan hambad kergelt huulde ja jään mõttesse — nõnda olen ma kena. Nüüd vaatan sinna poole, ehmun, karjatan, siis jooksevad kõik kohe minu juurde kokku. Istun klaveri ette ja pistan kinganina õige natuke kleidiääre alt välja...»

Ei alпуст ega edevust, ei mingit valet, silmakirjalikkust ega tagamõtet! Seepärast pidas temast ka peaaegu ainult Stolz lugu, seepärast pidi ta nii mõnegi masurka üksi istuma, varjamata oma igavust; seepärast muutusid ka kõige armas-

tusväärsemad noormehed talle otsa vaadates sõnakehvaks, sest nad ei teadnud, mida või kuidas rääkida...

Ühed pidasid teda lihtsameelseks, piiratuks, pealiskaudseks, sest ta ei pildunud aina tarku mõtteeri elu ja armastuse kohta, tema suust ei tulnud nobedaid, ootamatuid ja julgeid vastuseid ega kusagilt loetud või kuulnud arvamusi muusikast ja kirjandusest: ta rääkis vähe ja siis ka oma enese tähtsusetuid arvamusi — ning targad ja tragid kavalierid hoidusid temast eemale, kuna pelglikud seevastu pidasid teda liiga targaks. Ainult Stolz lobises temaga vahetpidamata ja ajas teda naerma.

Ta armastas muusikat, kuid enamasti laulis ta teiste eest salaja, kas Stolzile või mõnele kodukooli sõbrannale, ja Stolzi arvates laulis ta paremini kui ükski lauljanna.

Niipea kui Stolz Olga kõrvale istus, kostis toas peagi naer, mis oli nii kõlav, nii südamlik ja nakkav, et ükskõik kes seda kuulis, pidi tingimata kaasa naerma, põhjust teadmatagi.

Kuid mitte kogu aeg ei ajanud Stolz Olgat naerma: poole tunni pärast kuulas neiu teda uudishimuliku näoga ja pööras kahekordselt uudishimuliku pilgu Oblomovi poole; Oblomov aga oleks nende pilkude all tahtnud maa alla vajuda.

«Mis nad küll minust räägivad?» mõtles ta, kiigates ärevalt nende poole. Ta tahtis juba ära minna, kuid Olga tädi kutsus ta lauda ja pani enda kõrvale istuma, niisiis kõigi pilkude risttule alla.

Pelglikult pöördus Oblomov Stolzi poole, kuid Stolzi polnud enam näha; siis vilksas ta Olga poole vaadata ja tabas endiselt uudishimuliku, ainitise pilgu.

«Muudkui vahib,» mõtles Oblomov ja piilus kohmetult oma ülikonda.

Ta pühkis isegi rätikuga nägu, arvates, et ehk on nina määrdunud, puudutas kaelasidet, et ehk on see lahti läinud, seda juhtus mõnikord; aga ei, kõik näis korras olevat; mis ta küll vahib!

Kuid siis andis teener Oblomovile tassi teed ning pakkus kringleid. Oblomov tahtis kohmetusest võitu saada ja sundimatu olla, kahmis aga selles sundimatuses endale nii suure lasu kuivikuid, biskviite ja kringleid ette, et tema kõrval istuv väike tüdruk naerma hakkas. Teised vaatasid uudishimulikult ettevõetud lasu.

«Jumal küll, ja tema vaatab ka!» mõtles Oblomov. «Mis ma selle lasuga ometi teen?»

Silmi tõstmata nägi ta, kuidas Olga lauast tõusis ja teise nurka kõndis. Oblomovil läks süda kergemaks.

Aga väike tüdruk vahtis teda üksisilmi, oodates, mida ta nüüd oma kuivikutega teeb.

«Söön ruttu ära,» mõtles Oblomov ja hakkas kiiresti biskviite hävitama; õnneks need otse sulasid suus.

Kaks kuivikut oligi veel järel. Oblomov hingas kergendatult ja söandas sinnapoole vaadata, kuhu Olga enne läks...

Jumaluke! Neiu seisis rinnakuju juures, nõjatudes selle alusele, ja silmitses Oblomovit. Nähtavasti oli ta nurgast selleks ära tulnud, et teda segamatult vaadelda: ta oli siis märganud tema kimbatust kuivikutega.

Õhtusöögi ajal istus Olga teises lauaoatsas, rääkis juttu ja sõi ning ei pannud nähtavasti Oblomovit üldse tähele. Aga niipea kui Oblomov oma pelgliku pilgu tema poole pööras, lootes, et neiu seda ei märka, kohtas ta tema pilku, mis nõretas uudishimust ja oli siiski nii südamlik...

Pärast õhtusööki asus Oblomov rutakalt tädiga jumalaga jätma: tädi kutsus teda ka järgmiseks päevaks lõunale ja palus kutse Stolzile edasi anda. Ilja Iljitš kummardas ja läks silmi tõstmata läbi saali. Teispool klaverit oli kohe vahesein ja üks. Oblomovi pilk vilksas sinnapoole: klaveri ees istus Olga ja silmitses teda suure uudishimuga. Oblomovile näis, et neiu naeratas.

«Vististi on Andrei talle rääkinud, et mul olid eile kahest eri paarist sukad jalas ja särk pahempidi seljas!» mõtles Oblomov ja sõitis halvas tujus minema niihästi selle oletuse kui ka homse kutse pärast, millele ta oli kummardusega vastanud, järelikult selle vastu võtnud.

Sellest momendist peale ei läinud tal Olga ainitine pilk enam meelest. Asjata heitis ta selili, nii pikk kui ta oli, asjata sättis ta end kõige laisemasse ja mugavasse poosi — uni ei tulnud, tee, mis tahad. Öökuub tundus vastikuna, Zahhar rumalana ja võimatuna, tolm ja ämbliku-võrgud väljakannatamatuna.

Ta käskis mõned kehvad pildid toast välja viia, mis talle ühe vaeste kunstnikkude toetaja poolt kaela olid määritud; ta parandas ise ruloo ära, mida ei saanud enam ammu üles tõmmata; ta kutsus Anisja ja laskis aknad puhtaks pesta, äigas ämblikuvõrgud maha, siis heitis pikali ja mõtles tund aega — Olgale.

Alguses oli tal aina Olga välimus meeles, ta püüdis mälus neiu pilti silme ette manada.

Olga polnud sõna tõsisel mõttes mitte iludus, see tähendab, et ta nahk polnud nii valem ega palged ja suu nii helepunased, silmad ei sädelnud seesmisest tulest; tal polnud korallhuuli ega pärlhambaid, ta käed polnud pisitillukesed nagu viieaastasel lapsel ega sõrmejätkud pontsakad nagu viinamarjad.

Aga kui temast oleks raidkuju tehtud, siis oleks ta olnud graatsia ja harmoonia kehastus. Pisut suurele kasvule vastas kindlalt pea suurus, pea suurusele — näo ovaal ja proportsioonid; see kõik oli omakorda õlgadega ja õlad pihaga kooskõlas...

Ükskõik, kes teda nägi, isegi hajameelne mööduja pidi silmapilguks peatuma selle kavakindla ja läbimõeldud kunstiloomingu ees.

Ninajoon oli graatsiline ja kergelt kumer, huuled kitsad ja enamasti kokku surutud: pideva sihipärase mõttetöö tundemärk. Seda püsisvat mõtlemist peegeldas ka tumedate, sinihallide silmade terane, erk ja valvas pilk. Kulmud lisasid silmadele erilist ilu: nad polnud kaarjad, ei raaminud silmi kahe niitpeeneks kitkutud joonena — ei, need olid kaks peaaegu sirget kahust, tumedat riba, mis harva sümmeetriliselt asetsesid: üks kulm oli teisest pisut kõrgemal; sellest tekkis pealpool kulmu väike kurd, mis oli omamoodi kõnekas, milles peitus nagu mingi mõte.

Oma saledat, uhket kaela ja harmooniliselt suursugust pead hoidis Olga käies veidi ettepoole kumaras; kogu keha liikus sujuvalt, samm oli kerge, peaaegu tabamatu...

«Miks ta küll eile mind nii ainiti vaatas?» mõtles Oblomov. «Andrei kinnitab jumala nimel, et ta pole talle veel minu sukkadest ja särgist rääkinud, olla ainult jutustanud meie sõprusest, meie kooskasvamisest ja õppimisest — kõigest sellest, mis oli head, ja ometi (ka seda rääkis ta), kui õnnetu on Oblomov, kuidas kõik hea hävineb osavõtmatuses ja tegevusetuses, kui vaevaliselt vilgub elu ja kui...»

«Ja mida on siin muiata?» mõlgutas Oblomov edasi. «Kui tal oleks natukenegi südant rinnus, siis peaks see kaastundest seisma jääma, verd tilkuma hakkama, aga tema... ah, jumal temaga! Ei mõtle tast enam! Täna lähen veel sinna lõunale — ja siis ei vii enam jalgagi sinna.»

Päev läks päeva järel: Oblomov viis ja jättis sinna mõlemad jalad, käed ja pea.

Uhel ilusal hommikul kolis Tarantjev kogu Oblomovi korterisisustuse Viiburi linnajakku, ühte põiktänavasse, oma vaderi majja, ja nüüd pidi Oblomov paar-kolm päeva nõnda

elama, nagu ta seda juba ammu polnud teinud: ta elas ilma voodita, ilma sohvata, lõunat sõi aga Olga tädi juures.

Korraga selgus, et just nende suvila vastas on vaba maja. Oblomov üüris selle pimesi päi ja asus sinna elama. Hommikust õhtuni oli ta Olga seltsis; luges temaga koos, saatis talle lilli, aerutas temaga järvel, jalutas kinkudel... jah, tema, Oblomov!

Mis kõik ilmas ei sünnil Kuidas võis see ometi juhtuda? See juhtus nõnda.

Stolziga üheskoos Olga tädi juures lõunatades tundis Oblomov samasugust piina nagu esimesel korral; sõi või rääkis, ikka teadis, ikka tundis ta, et tema üle paistab kui päike neiu pilk, mis teda kõrvetab, erutab, närve ja verd piitsutab. Hädavaevalt pääses ta selle vaikiva, tungiva pilgu eest korraks rõdule suitsetama, sigarisuitsu varju.

«Mis see ometi olgu?» arutas ta siia-sinna marssides. «See on lausa piin! Olen ma talle naeruks või? Uhtki teist ei vaata ta niimoodi: ei julge. Mina olen vaguram, ja siis ta proovib... Ma räägin temaga,» otsustas ta viimaks, «ja avaldan talle parem sõnades seda, mida ta silmadega püüab mu hingest kätte saada.»

Akki ilmus Olga ta ette rõdu lävele; Oblomov pakkus talle tooli ja neiu istus tema kõrvale.

«Kas on tõsi, et teil on kangesti igav?» küsis ta.

«On küll,» vastas Oblomov, «aga mitte kangesti... Mul on tegemist.»

«Andrei Ivanõtš rääkis, et te koostate mingit plaani.»

«Jah, ma tahan maale elama asuda, valmistun tasapisi selleks ette.»

«Aga enne sõidate välismaale?»

«Jah, tingimata, niipea kui Andrei Ivanõtš oma asjad korda saab.»

«Ja lähete heal meelel?» küsis neiu.

«Jaa, väga heal meelel...»

Oblomov heitis talle pilgu: neiu näol levis naeratus, libises üle palet, helkis silmades, ainult huuled jäid nagu ikka kokkusurutuks. Oblomovil ei jätkunud julgust rahulikult edasi valetada.

«Ma olen pisut... laisk...» ütles ta. «Aga...»

Ta meel läks tusaseks, et Olga nii kergesti, peaaegu sõna lausumata, oli teda meelitanud laiskust üles tunnistama. «Mis ta mulle õige on? Mis ma tast kardan?» mõtles ta.

«Laisk?» vastas neiu pisut kelmikalt. «On see võimalik? Mees, ja laisk — ma ei saa sellest aru.»

«Mis siin aru saada?» mõtles Oblomov. «See on ju lihtne.»

«Enamasti istun ma kodus, seepärast Andrei mõtlebki, et mina...»

«Aga te vist kirjutate palju... või loete,» ütles Olga. «Olete ehk lugenud...»

Ta vaatas üpris teraselt Oblomovile otsa.

«Ei ole lugenud,» lipsas Oblomovil üle huulte suurest hirmust, et neiu teda eksamineerima hakkab.

«Mida?» küsis Olga naerma hakates. Ka Oblomov hakkas naerma...

«Ma mõtlesin, et te tahate mõnd romaani küsida: neid ma ei loe.»

«Ei tabanud märki; ma tahtsin reisikirjeldusi küsida...»

Oblomov vaatas teraselt neiule näkku: naeris kogu nägu, ainult huuled mitte...

«Oo! Ta on ju... temaga peab ettevaatlik olema...» mõtles Oblomov.

«Mida te siis loete?» küsis Olga uudishimulikult.

«Ma armastan tõepoolest rohkem reisikirjeldusi...»

«Aafrikast?» küsis neiu kelmikalt ja vaikselt.

Oblomov punastas, aimates, ja üsna õigesti, et neil on täpselt teada, mida ta loeb ja veel kuidas ta loeb.

«Olete ehk muusikamees?» küsis Olga, et Oblomovit kimbatusest päästa.

Just siis astus Stolz nende juurde.

«Ilja! Ma rääkisin Olga Sergejevna, et sa armastad kirglikult muusikat, palusin tal midagi laulda... «Casta diva't.»»

«Milleks sa minu peale tühja juttu räägid?» vastas Oblomov. «Ma ei armasta muusikat sugugi kirglikult...»

«Kas sa näel!» ütles Stolz vahele. «Või tema tunneb end solvatuna! Mina tutvustan teda kui korralikku inimest, aga tema katsub kohe pettumust valmistada!»

«Ma hoidun ainult asjaarmastaja osast: see on kahtlane ja raske roll.»

«Missugune muusika teile meeldib?» küsis Olga.

«Selle peale on raske vastata. Igasugune! Mõnikord kuulan heal meelel kähisevat leierkastigi, kui ta mängib mõnda meeldejäanud viisi, teinekord lahkun poole pealt ooperist, teinekord liigutab mind ka Meyerbeer, isegi laul lodjalt; oleneb meeoleolust! Sealsamas topid Mozartigi eest kõrvad kinni...»

«Siis te armastate tõepoolest muusikat.»

«Laulge midagi, Olga Sergejevna,» palus Stolz.

«Aga kui musjöö Oblomov on just praegu sellises meeoleolus, et ta topib kõrvad kinni?» ütles neiu ja pöördus Oblomovi poole.

«Nüüd peaks mõne meelituse ütleva, aga mina ei oska,» vastas Oblomov, «ja kui oskaksingi, siis ei riskiks ma seda teha.»

«Miks mitte?»

«Te ehk laulate halvasti,» tähendas Oblomov naiivselt, «ja mul oleks pärast nii piinlik...»

«Nagu eile kuivikute puhul,» lipsas Olga äkki suust, mispeale ta ise punastas ja oleks ei tea mis andnud, et neid sõnu ütlematuks teha. «Andestage, ma olen süüdi!...» ütles ta.

Oblomovile tuli see täiesti ootamatult ja ta sattus segadusse.

«See on õel äraandmine!» lausus ta tasa.

«Ei, ainult väike kättemaks, ja seegi mõtlematu, jumala tõsi, see on selle eest, et teil minu jaoks meelitustki ei leidunud.»

«Võib-olla ma leian, kui kuulen,» vastas Oblomov.

«Teie siis tahate, et ma laulaksin?» küsis Olga.

«Ei, tema tahab,» vastas Oblomov Stolzile näidates.

«Aga teie?»

Oblomov raputas pead.

«Ma ei või seda tahta, mida ma ei tunne.»

«Sa oled häbematu, Ilja!» tähendas Stolz. «See on see kodus lamamine ja ise paarist sukkade...»

«Armas aeg, Andrei,» ütles Oblomov kiiresti vahele, laskmata teisel lauset lõpetada, «mul oleks nii kerge öelda: ah, kui rõõmus ja õnnelik ma olen, te laulate muidugi väga hästi...» Ja Olga poole pöördudes jätkas ta: «See pakub mulle väga suurt, ja nii edasi, ja nii edasi. Ons seda vaja?»

«Aga te võiksite siiski soovi avaldada, et ma laulaksin... kas või puhtast uudishimust.»

«Ei sõanda,» vastas Oblomov, «te pole näitlejanna...»

«Noh, ma laulan siis teile,» ütles neiu Stolzile.

«Ilja, mõtle kompliment valmis!»

Vahepeal oli saabunud õhtu. Süüdati lamp, mille valgus kuuhõbedana läbi väätkasvude võre paistis. Videvik varjas Olga näojooned ja kehakuju, heitis talle nagu loori üle; nagu oli varjus: kostis vaid pehme, tugev hää, mis tundeerutusest värises.

Stolzi etteütlemisel laulis ta mitu aariat ja romanssi;

mõnes avaldus kannatus, millesse segunes ähmane õnneaimus; mõnes teises rõõm, kuid rõõmuhelides oli eos varjul kurbus.

Sõnadest, helidest, puhtast, tugevast neiuhäällest hakkas süda rinnas pekslema, ergud hakkasid värisema, silmad sätendama, pisarad paisuma. Ühel ja samal momendil oleks tahtnud surra, neisse helidesse jäädavalt uinuda, ja samas tundis süda suurt elujanu...

Oblomov süttis ja kuhtus; vaevu suutis ta pisaraid tagasi hoida ja veel raskem oli lämmatada rõõmukarjatust, mis kippus hingest esile. Juba ammu polnud ta tundnud niisugust erksust, niisugust jõudu, mis näis aina hingepõhjust kerkivat ja mis oli valmis kangelasteoks.

Praegu oleks ta isegi välismaale sõitnud, kui oleks võimalik olnud kohe kuhugi istuda ja teele asuda.

Lõpuks laulis Olga «*Casta diva!*»: rõõmujoovastus, välguna sähviwad mõtted peas, nõeltena torkiv värin kehas — see kõik rõõvis Oblomovilt jõu; ta rauges.

«Olete täna minuga rahul?» küsis Olga Stolzilt laulu lõpetades.

«Küsige Oblomovilt, mis tema ütleb,» vastas Stolz.

«Ah!» lipsas Oblomovilt suust.

Ta tahtis neiu käest kinni haarata, kuid kohkus samas tagasi ja sattus segadusse.

«Vabandage...» pomises ta.

«Kas kuulete,» ütles Stolz Olgale. «Ütle nüüd ausalt, Ilja: kui kaua pole sinuga midagi niisugust juhtunud?»

«See võis täna hommikulgi juhtuda, kui kähisev leierkast akna alt mööda läks...» ütles Olga vahele, kuid nii südamlikult ja leebelt, et kurja pilke teravus kadus.

Oblomov vaatas talle etteheitvalt otsa.

«Tal on praegugi veel topeltaknad ees: pole kuuldagi, mis väljas sünnib,» lisis Stolz.

Oblomov vaatas nüüd etteheitvalt Stolzi poole.

Stolz võttis Olga käe...

«Ma ei tea, millest see tuleb, et te laulsite täna nii, nagu te veel kunagi enne pole laulnud, igatahes pole mina teid tükk aega nõnda laulmas kuulnud. Siin on minu kompliment!» ütles ta ja suudles neiu käe iga üksikut sõrme.

Stolz läks ära. Oblomov tahtis ka minna, kuid Stolz ja Olga hoidsid teda tagasi.

«Mul on asjatoimetusi,» tähendas Stolz, «aga sina lähed ju pikutama... vara veel minna...»

«Andrei! Andrei!» ütles Oblomov paluvalt. «Ei, täna ma ei või kauemaks jääda, ma lähen ära!» lisis ta ja läkski.

Oõ otsa oli ta üleval: nukralt mõttes käis ta toas edasi-tagasi, läks koidikul välja, uitas uulitsatel ja Neeva kaldal, tundes ja mõeldes jumal teab mida...

Kolme päeva pärast oli ta jälle seal, ja kui teised õhtul kaardilauda istusid, jäi ta juhtumisi Olgaga kahekesi klaveri juurde. Tädil valutas pea, ta istus kabinetis ja nuusutas aromaatset piiritust.

«Kas tahate, ma näitan teile joonistuste mappi, mille Andrei Ivanõtš mulle Odessast tõi?» küsis Olga. «Ta pole neid ehk teile näidanud?»

«Te püüate nähtavasti majaperenaise kohust täites mind lõbustada?» küsis Oblomov. «Asjata!»

«Miks asjata? Ma tahan, et teil ei oleks igav, et te tunneksite end siin nagu kodus, et teil oleks mõnus, lahe ja kerge olla ja et te ei läheks koju... pikutama.»

«Ta on õel, pilkehimuline olend!» mõtles Oblomov, kuna ta ise tahes-tahtmata Olga igat liigutust imetles.

«Te tahate, et mul oleks kerge ja lahe, et mul poleks igav?» küsis ta.

«Jah,» vastas Olga ja vaatas talle otsa nagu varemaltki, ainult et veel uudishimulikumalt ja südamlikumalt.

«Siis ärge vaadake mind esiteks nii nagu praegu ja nagu te hiljuti vaatasite...»

Uudishimu neiu silmis kasvas kahekordseks.

«Just selle pilgu pärast on mul väga piinlik... Kus on mu kübar?»

«Miks teil piinlik on?» küsis neiu leebelt ja ta silmist kadus uudishimu. Nüüd oli ta pilk ainult hea ja lahke.

«Ma ei tea; mul on tunne, et teie pilk saab minu hingest kätte kõik selle, mida ma ei tahaks teistele, eriti teile, teada anda...»

«Miks siis mitte? Teie olete Andrei Ivanõtši sõber, ja tema on minu sõber, seega...»

«Seega pole põhjust, et teie minust niisama palju teaksite kui Andrei Ivanõtš,» lõpetas Oblomov tema lause.

«Põhjust ei ole, aga võimalus on...»

«Minu sõbra avameelsuse tõttu — karuteene tema poolt!...»

«On teil siis saladusi?» küsis Olga. «Võib-olla koguni mõni kuritöö?» lisis ta naerdes juurde ja nihkus Oblomovist eemale.

«Võib-olla,» vastas Oblomov ohates.

«Jah, see on tõsine kuritöö küll,» ütles neiu vaikselt ja areldi, «eri paarist sukki kanda...»

Oblomov võttis oma kübara.

«Ma ei suuda,» ütles ta. «Ja te tahate, et mul oleks mõnus olla! Ma ei saa enam Andreid armastada... Ka seda rääkis ju tema teile?»

«Sellega ajas ta mind täna koledal kombel naerma,» ütles Olga. «Alati ajab ta naerma. Andke andeks, ma ei naera enam, ei naera, ja katsun ka teistmoodi vaadata...»

Ta tegi kelmikalt tõsise näo.

«See kõik on alles esiteks,» jätkas ta. «Noh, ma ei vahl teid enam nagu eile, nii et teil on nüüd kerge ja lahe olla. Edasi, teiseks: mida peab tegema, et teil igav ei oleks?»

Oblomov vaatas otse neiu sinihallidesse lahetesse silmadesse.

«Teie ise vaatate mind praegu nii imelikult...» ütles Olga.

Oblomov vaatas tõepoolest, mitte üksnes silmadega, vaid kogu oma mõtte ja tahtega nagu hüpnootiseerija, kuid tegi seda tahtmatult, sest ta ei suutnud vaatamata jätta.

«Jumal küll, kui kena ta on! Et ilmas on veel niisuguseid olemas!» mõtles ta, neiu peaaegu kohkunud pilgul vaadeldes. «See naha vaevus, need silmad, mis on tumedad kul põhjatus, ja ühtlasi helgib neis midagi, vististi hing! Naeratus võib kui raamatut lugeda; ja siis need hambad, ja kogu pea... kui õrnalt see õlgadel puhkab, nagu õõtsuks lill varre otsas ja lõhnaks nii hästi... Jah, ma ise ammutan temast midagi,» mõtles ta, «temast voolab midagi minusse. Rinnas, just siin, südame kohal, hakkaks nagu midagi pakitsema ja tuikama... Ma tunnen seal midagi, mida pole vist enne olnud... Jumal küll, mis õnn on teda vaadata! Hingatagi on raske!»

Tuulekeerul tormasid need mõtted ta peast läbi, ja ikka veel vahtis ta neiu, hurmunult, ennast unustades, nagu vahiks ta lõpmatusse kaugusse, põhjatusse sügavusse.

«Jätke juba, musjöö Oblomov, kuidas te nüüd ise mind vaatate!» ütles Olga häbelikult pead kõrvale pöörates, kuid uudishimu oli tugevam ja temagi ei saanud pilku mehe näolt lahti...

Oblomov ei kuulnud midagi.

Ikka veel vahtis ta ega pannud öeldud sõnu tähele; vaikides uuris ta, mis tema sisimas sünnib; katsus oma pead — ka seal mässas midagi, tormas hirmsa kiiruga. Ta ei suutnud

mõtteid tabada: nagu linnuparv vurtsatasid nad lendu, südame ümbruses aga, pahemal pool küljes, oli nagu valu.

«Arge ometi vaadake nii imelikult,» ütles Olga, «mul hakkab ka piinlik... Ka teie tahate nähtavasti midagi minu hingest kätte saada...»

«Mis see võiks olla?» küsis Oblomov masinlikult.

«Ka minul on omad plaanid, alustatud, aga lõpetamata,» vastas Olga.

Vihje lõpetamata plaanile tõi Oblomovi tegelikkusse tagasi.

«Imelik!» ütles ta. «Te olete õel, aga pilk on teil hea. See ütlus on siis õige, et naisi ei või uskuda: nad valetavad tahtlikult keelega ja tahtmatult — pilguga, naeratusega, punastamisega, isegi minestamisega...»

Neiu ei lasknud seda muljet süveneda, võttis vaikselt Oblomovi käest kübara ja istus ise toolile.

«Ma ei tee enam, ei tee,» kordas ta kähku. «Ah, andke andeks, see talumatu keel! Jumala pärast, see pole pilgel!» ütles ta laulvalt, ja selles peaaegu lauldud lauses värises tundmus.

Oblomov rahunes.

«Seda Andreid küll!...» ütles ta etteheitvalt.

«Noh, teiseks, mida peab tegema, et teil igav ei oleks?» küsis neiu.

«Laulge!» ütles Oblomov.

«Ongi kompliment käes, mida ma ootasin!» hüüdis Olga punastades. «Teate,» jätkas ta siis elavalt, «kui te poleks üleile pärast minu laulmist seda «ah-i» öelnud, siis poleks ma öö otsa maganud, oleksin võib-olla nutnudki.»

«Mispärast?» küsis Oblomov imestades.

Neiu jäi mõttesse.

«Ei tea isegi,» ütles ta siis.

«Te olete enesearmastaja, sellepärast.»

«Jah, muidugi sellepärast,» kinnitas Olga mõttlikult ja puudutas ühe käega klaveriklahve, «aga enesearmastust on üldse palju, igal pool. Andrei Ivanõtš ütleb, et see olevat peaaegu ainus jõud, mis tahte liikuma paneb. Teil teda vististi ei ole, ja sellest siis ka teie...»

Ta jäi poolelt lauselt vait.

«Mis asi?» küsis Oblomov.

«Ah, ei midagi, niisama,» põikles Olga. «Kui ma armastan Andrei Ivanõtšit,» rääkis ta edasi, «siis mitte sellepärast, et ta mind naerma ajab — mõnikord räägib ta nii, et ma nutan, — ja ka mitte sellepärast, et tema mind armastab,

vaid vististi sellepärast, et ta armastab mind rohkem kui teisi; näete, siingi on peidus enesearmastus!»

«Teie armastate Andreid?» küsis Oblomov ja vaatas pineval, uurival pilgul neiule silma.

«Jah, muidugi, kui tema armastab mind rohkem kui teisi, siis mina teda ammugi,» vastas Olga tõsiselt.

«Oblomov vaatas talle vaikides otsa; neiu vastas avala, sõnatu pilguga.

«Andrei armastab ka Anna Vassiljevna ja Sinaida Mihailovna, aga mitte nii nagu mind,» jätkas ta. «Nendega ta ei hakka paari tundi istuma, neid ta ei naeruta ega puista neile kunagi oma südant; nendega räägib ta ärist, teatrist, uudistest, aga minuga räägib ta nagu õega... ei, nagu tütreaga,» lisas ta ruttu juurde, «mõnikord isegi sõitleb, kui ma kohe millestki aru ei saa või teda ei kuula või temaga päri ei ole. Aga neid ta ei sõitle, ja küllap ma sellepärast armastan teda veel rohkem. Enesearmastus!» lisas ta mõtlikult, «aga ma ei tea, kuidas ta sinnagi on sattunud, minu laulmisse nimelt. Ma olen kuulnud selle kohta aina häid sõnu, teie aga ei tahtnud seda kuulatagi, teid sunniti peaaegu väevõimuga. Ja kui te pärast oleksite sõna lausumata ära läinud, kui ma poleks teie näos mingit märki näinud... ma oleksin vististi haigeks jäänud... jah, see on tõesti enesearmastus!» ütles ta kindlalt.

«Ja mis märki te siis minu näos nägite?» küsis Oblomov.

«Pisaraid, kuigi te neid varjasite; meestel on see halb komme — häbeneda oma südant. Ka see on enesearmastus, ainult et vale. Ennem võiksid nad mõnikord oma mõistust häbeneda: see eksib palju rohkem. Isegi Andrei Ivanõtš häbeneb oma südant. Ma olen talle seda öelnud, ja tema on minuga päri. Aga teie?»

«Kõigega päri, kui ma teile otsa vaatan!» ütles Oblomov.

«Veel üks kompliment! Ja kui...»

Olga otsis parajat sõna.

«Labane!» lõpetas Oblomov tema lause, ikka talle üksisilmi otsa vaadates.

Neiu kinnitas naeratusega selle sõna õigsust.

«Seda ma kartsingi, kui ma ei tahtnud teid laulma paluda... Mida sa ütled, kui esimest korda kuuled? Aga midagi ütleva peab. Raske on olla samal ajal tark ja otsekohene, eriti tunnete puhul, niisuguse mulje mõju all nagu seekord...»

«Aga mina laulsin tol korral tõepoolest nii, nagu ma hulgal ajal pole laulnud... õieti mitte kunagi... Ärgé palu-

gegi mind enam laulda, nõnda ma enam ikka ei laula... Oodake, ühe laulu laulan siiski veel,» ütles Olga, kuna tal endal palged õhetama lõid ja silmad särava hakkasid; ta istus klaveri ette, võttis paar jõulist akordi ja hakkas laulma.

Jumal küll, mis selles laulus kõik oli! Lootusi, tumedat kõuekartust, tõelist kõuekõminat, õnneõhinat — see kõik helises seal, mitte laulus, vaid laulja hääles.

Ta laulis kaua, aeg-ajalt Oblomovi poole vaadates ja lapse kombel küsides:

«Kas aitab juba? Ei, see veel,» ja laulis edasi.

Ta palged ja kõrvad hõõgusid erutusest; ajuti ergas tema noorel näol südamevälkude kuma, plahvatas küpse kire lõõm, nagu elaks ta juba hinges läbi kauget, eesolevat elujärku, samas aga kustus see üürrike tuli ning hää helises jälle hõbedaselt ja värskelt.

Sama elu lõkendas ka Oblomovis; tal oli tunne, nagu elaks ja tunneks ta seda kõike mitte see tund ega teine, vaid juba aastaid...

Pealtnäha olid nad liikumatud, kuid mõlemad lõõskasid seesmisest tulest, värisesid samast tundest; mõlema silmis olid samast meeleolust sündinud pisarad. See kõik kuulutas kirgi ette, mis pidid nähtavasti tulevikus Olga noores hinges lõkkele lööma, praegu aga alistus see vaid uinuva elujõu mööduvatele, põgusatele virvetele ja puhangutele.

Neiu lõpetas kaua kõlava akordiga, millesse vaibus ta hää. Siis vakatas ta, pani käed sülele ning vaatas liigutatult ja hingestunult Oblomovile otsa: mida tema tunneb?

Hingepõhjast tõusnud, vastärganud õnnekoit säras Oblomovi näol; pisarais pilk kohtas neiu oma.

Nüüd võttis Olga, niisama tahtmatult nagu Oblomov toona, tal käest kinni.

«Mis teil on?» küsis ta. «Milline nägu teil peas on! Mispärast?»

Aga ta teadis, miks Oblomovil on selline nägu, ja oma sisimas oli ta vaiksel võidurõõmus, tundes head meelt oma mõjust.

«Vaadake peeglisse,» ütles ta ja osutas naeratades peeglist paistvat Oblomovi nägu, «silmad hiilgavad, jumaluke, seal on ju pisarad! Kui sügavalt te muusikat tunnetate!...»

«Ei, ma ei tunnetanud... muusikat, vaid... armastust!» ütles Oblomov tasa.

Olga laskis silmapilk tema käe lahti ja muutus näost. Ta

pilk tabas Oblomovi tungiva pilgu: see oli liikumatu, pea-aegu meeletu; see polnudki enam Oblomovi, vaid kire pilk.

Olga mõistis, et see sõna oli Oblomovil tahtmatult suust lipsanud, et tal polnud võimu seda tagasi hoida ja et see oli — tõde.

Oblomov toibus äkki, võttis kübara ja põgenes ümber vaatamata toast. Seekord ei saanud Olga teda uudishimulikul pilgul, ta seisis kaua liikumatult nagu raidkuju klaveri ees ja vahtis üksisilmi maha; ainult ta rind tõusis ja vajus tormiliselt...

VI

Laisas poosis laisalt lebamise, tuima tukkumise ja hinge-palangute vahel oli Oblomov unistanud naisest, eeskätt ikka nagu abikaasast, mõnikord ka nagu armukesest.

Unistustes hõljus ta ees pika, saleda naise kuju, käed rahulikult rinnal vaheliti, pilk tasane, kuid uhke, kord istumas puhkeasendis väärtkasvude keskel puiestikus, kord astumas kergel kõnnakul mööda vaipa või liivast alleed, piht painduv, peahoiak graatsiline, näoilme unistav: see oli paleus, kehastunud elu, täis võluvat hellust ja pühalikku rahu, nagu rahu ise.

Algul nägi Oblomov teda lilletatuna ja pika looriga altari ees, siis abieluvoodi peatsis häbelikult mahalöödud silmil, viimaks — emana hulga laste keskel.

Oblomovi unistuses oli tema huultel kiretu naeratus ja silmi ei looritanud himukus; naeratuses avaldus sümpaatia talle, oma mehele, ning heatahtlikkus kõigile teistele; pilk hellitas ainult teda ja oli häbelik või koguni vali kõigi teiste suhtes.

Kunagi ei tahtnud ta kujutleda naist värisemas, kuulda palavaid soove, näha ootamatuid pisaraid, raugust, jõuetust ja seejärel pöörast rõõmutuhinat. Pole vaja ei kuud ega nukrust. Naine ei pea äkki kahvatama ega minestama, ei pea tundma vapustavaid hingetorme...

«Niisugustel naistel on armukesed,» arutles ta, «ja nendega on palju muret: arstid, tervisveed ja lõpmata palju kõiksugu tujusid. Ei saa rahulikult magamagi jääda!»

Uhkelt häbeliku ja rahuliku sõbranna kõrval magab mees muretult. Ta uinub kindla teadmisega, et leiab ärgates sellisama tasase ja sümpaatia kiirgava pilgu eest. Ka paarikümne aasta pärast vastaks neist silmist tema soojale pilgule sama tasane, vaikselt vilkuv sümpaatiakiir. Ja nõnda kuni hauani.

«Eks ole lõpuks iga mehe ja naise salajaseks eesmärgiks

leida oma sõbra näost muutumatut rahu ja tunnete hoovust, ühtlast ja igavest? See on armastuse normaalolek, ja niipea kui sellest midagi puudub, niipea kui see muutub või jahe-neb, algab kannatamine: seega on minu paleus üldine paleus,» mõtles Oblomov. «Kas ei peaks just see olema kahe soo vastastikuse vahekorra selgumise ja täiustumise kroon?»

Anda kirele seaduslik tee, näidata talle nagu jõe kätte õige voolusäng kogu maa hüveks — see on üldinimlik ülesanne, see on progressi tipp, mille poole ronivad kõik George Sandid, kuid kalduvad teelt kõrvale. Selle ülesande õigel lahendamisel ei oleks enam truudusemurdmist ega jahenemist, jääks ainult igavesti südametuksumine õndsaliikus rahus, seega igavesti täiuslik elu, igavene elu tuum, igavene kõlblas tervis.

Niisuguse õnne näiteid on olemas, kuid harva: neid nimetatakse haruldasteks nähtusteks. Oeldakse, et selleks peab inimene sündima. Aga jumal seda teab, võib-olla peab selleks siiski kasvatama, peab ehk teadlikult selle poole liikuma?...

Kirg? See on hea ainult luuletustes ja näitelaval, kus näitlejad käivad, mantel üle öla ja nuga käes, ja niihästi tapjad kui tapetud lähevad pärast koos õhtust sööma...

Hea oleks, kui ka kired nõnda lõpeksid, kuid neist jääb järele üksnes suitsu ja vingu, ja õnne ei ole! Mälestus pole muud kui häbi ja juuste katkumine.

Lõpuks, kui inimest tababki niisugune õnnetus nagu kirg, siis on see niisama hea, nagu satutaks rööplikule, künklikule või läbipääsmatule teele, kus hobused kukuvad ja sõitja ära väntsutatatakse, kuna koduküla juba paistab: seda ei maksa siis silmist lasta, ja peab katsuma, nii ruttu kui saab, ohtlikust paigast ära pääseda...

Jah, kirge tuleb abieluga piirata, lämmatada ja kustutada...

Oblomov põgeneks hirmuga naise juurest, kes teda äkki oma silmadega kõrvetaks, suletud silmil ägades tema rinnale langeks ning siis toibudes käed lämmatavalt ümber ta kaela põimiks... See oleks ilutulestiku rakett, see oleks plahvatav püssirohuvaat; ja mis sellest saaks? Lukkus kõrvad, pimestatud silmad, kõrbenud juuksed!

Kuid vaatame nüüd, milline naine oli Olga.

Pärast seda, kui Oblomovil kogemata armuavaldus suust lipsas, läks hulk aega, enne kui nad nelja silma all kohtusid. Nagu mõni koolipoiss hoidis Oblomov kõrvale, kui ta Olgat eemaltki silmas. Olga esinemine oli nüüd teistsugune,

kuid ta ei põgenenud, ei käitunud külmalt, oli ainult muutunud mõtlikumaks.

Nähtavasti oli tal lihtsalt kahju, et on juhtunud midagi, mis ei lase tal enam Oblomovit uudishimuliku pilguga piinata või teda südamlikul toonil nokkida tema lamamise, tema laiskuse, tema kohmakuse pärast...

Olga võttis asja humoorikalt, kuid see oli ema humoorikus, kes ei saa kuidagi tõsiseks jääda, nähes poja naeruväärset peorõivastust. Stolz oli ära sõitnud ja Olgal oli igav, sest polnud kedagi, kellele ta oleks võinud laulda; klaver seisis avamata — ühesõnaga, neid mõlemaid koormas sunnitud olek, aheldatus, mõlemal oli piinlik.

Ja kui hästi see ometi algas! Kui lihtsalt nad tutvusid! Kui vabalt nad teineteisele lähenesid! Oblomov oli Stolzist lihtsam ja südamlikum, kuigi ta Olgat nõnda ei naerutanud, või kui naerutas, siis iseendaga, ja andis pilkamise nii kergesti andeks.

Pealegi oli Stolz ära sõites jätnud Oblomovi Olga hooliks, palunud tal oma sõbra järele vaadata, mitte lasta tal kodus istuda. Neiu nägus, nutikas peakeses oli juba üksikasjaline plaangi valmis, kuidas ta Oblomovi pealelõunasest magamisest ära võõrutab, ja mitte ainult magamisest: päevase sohvale pikutamisegei keelab ta ära — võtab talt sõna.

Ta unistas sellest, kuidas ta käsib Oblomovil üht või teist Stolzi jäetud raamatut lugeda, paneb ta iga päev ajalehti jälgima ja laseb endale uudiseid jutustada, sunnib teda maale kirju kirjutama, mõisa uuenduste plaani valmis tegema, välismaasõidu vastu valmistuma — ühesõnaga, Oblomov ei saa tema käe all tukkuma jääda; ta leiab tema juhatusel eesmärgi, hakkab jälle kõigest hoolima, millest ta vahepeal ei hoolinud, nii et Stolz ei tunneks tagasi tulles oma sõpra äragi.

Ja kogu selle ime saadab tema korda, tema, arglik, sõnakehv neiu, keda tänini ükski pole kuulanud ja kes ei ole veel õieti elama hakanudki! Tema on selle metamorfoosi põhjuseks!

See metamorfoos on juba alanud: niipea kui Olga laulma hakkab, pole Oblomov enam endine...

Oblomov hakkab elama, töötama, õnnistab elu ja teda. Anda inimesele elu tagasi — missugune au see on arstile, kui ta päästab surmale määratud haige! Päästa aga kõlblalt hukkuv mõistus ja hing...

Uhkuse- ja rõõmuvärin jooksis Olgal üle keha; ta pidas

seda taevast saadetud kohustuseks. Mõttes oli ta Oblomovi oma sekretäriks, oma raamatukoguhoidjaks määranud.

Ja korraka pidi see kõik lõppema! Neiu ei teadnud, millise hoiaku ta peab nüüd võtma, ja vaikis seepärast, kui ta Oblomovit kohtas.

Oblomov seevastu piinles mõtte käes, et ta on Olgat kohutanud või haavanud, ja ootas valkuvaid pilke, külma valjust; ta värises neiu nähes, hiilis tema eest kõrvale.

Vahepeal oli ta just suvemajja kolinud, ja kolm päeva käis ta üksi mättalt mättale hüpatas üle soo metsas või külas, kus ta lihtsalt niisama mõne talu väravas istus, vaadates, kuidas lapsed ja vasikad jooksevad ning pardid tiigis lobistavad.

Suvemaja lähedal oli järv ja hiigelsuur park; Oblomov kartis sinna minna, sest seal oleks ta võinud Olgat kohata.

«Et ma ka sõnasabast kinni ei saanud!» mõtles ta, ilma et ta oleks endalt küsinudki, kas öeldud sõnades peitus tõde või avaldus neis ainult muusika silmapilgumõju.

Piinlikkus, häbi, või nagu tema ise ütles, «pahateo tunne», mida ta oma sõnadega oli sünnitanud, ei lasknud tal endale aru anda, mis palang see oli ja mida Olga talle üldse tähendas. Ta ei analüüsinud, mis on tema südames uut ja liigset — mis on see tomp, mida enne ei olnud. Kõik tema tunded valgusid kokku üheks suureks häbitombuks.

Kui aga neiu kuju korraks tema silmade ette kerkis, siis asus sinna ka teine kuju — tema unistatud rahu kehastus, eluõnn: see paleus oli täpselt Olga. Mõlemad kujud kattusid ja sulasid ühte.

«Ah, mis ma küll tegin!» ütles Oblomov. «Hävitasin kõik! Jumalale tänu, et Stolz ära sõitis: Olga ei saanud temale rääkida, muidu poe kas või maa alla! Armastus, pisarad — kus see siis minule kõlbab? Ka Olga tädi ei saada sõna, ei kutsu enam enda poole, vististi on temalegi rärgitud... Jumal küll!...»

Nõnda mõtles ta, vargsi parki, selle äärmisele puisteele kõndides.

Olga ainukeseks mureks oli, mismoodi ta Oblomoviga kohtub ja kuidas tuleb sellest sündmusest mööda minna: kas vaikimisega, nagu poleks midagi juhtunud, või peab Oblomovile siiski ütlema?

Ja mida peab ütlema? Kas teha vali nägu, vaadata talle uhkelt otsa või üldse mitte vaadata, öelda ainult kõrgilt ja külmalt, et tema küll niisugust käitumist ei oodanud, sest kelleks teda õige peetakse, et julgetakse olla nii jultu-

nud? ... Nõnda ütles Sonetška masurka ajal ühele lipnikule, ehk ta küll ise kõigest väest püüdis noormehe pead segi ajada.

«Mis jultumus see oli?» küsis neiu endalt. «Kui ta tõepoolest seda tundis, miks ei pidanud ta siis seda ütleva? ... Ainult et nii äkki, alles me saime tuttavaks ... Keegi teine poleks seda öelnud, kui ta on naist alles paar-kolm korda näinud; ja keegi poleks ka nii ruttu armastama hakanud. Seda võis ainult Oblomov ...»

Kuid neiu mäletas kuulnud ja lugenud olevat, et armastus tuleb mõnikord väga äkki.

«Ja temal oli see ka meeleliigutus, ekstaas; nüüd ei näita ta nägugi: tal on häbi; nii et see polnud jultumus. Aga kes on süüdi?» mõlgutas ta edasi. «Muidugi Andrei Ivanõtš, sest tema sundis mind laulma.»

Kuid Oblomov ei tahtnud ju alguses kuulata ja temal, Olgal, oli paha meel, aga ta ... püüdis kõigest väest ... Olga punastas tugevasti — jah, ta oli tõepoolest püüdnud kõigest väest Oblomovi südant liigutada.

Stolz oli Oblomovi kohta öelnud, et ta olevat apaatne, et teda ei liiguta enam miski, temas on kõik juba kustunud ... Ja Olga tahtis siis näha, kas Oblomovis on tõesti kõik kustunud, ja ta laulis, laulis ... nii, nagu ta enne kunagi polnud laulnud ...

«Mu jumal! Mina olengi süüdi: ma palun temalt andeks ... Aga mida?» küsis ta kohe. «Mis ma talle ütlen? Musjöö Oblomov, mina olen süüdi, mina avatlesin ... Oh, mis häbi! See pole tõsi!» ütles ta ägestudes ja jalga vastu maad lüües. «Kuidas võib nii mõelda! ... Kas ma siis teadsin, mis sellest tuleb? ... Aga kui seda poleks olnud, kui see sõna poleks tal suust lipsatanud ... mis siis?» küsis ta. «Ei tea,» mõtles ta.

Sellest päevast peale on nii imelik tundmus rinnas ... vististi on see suur solvumus ... isegi kuumad hood käivad, palgeil hõõgub kaks tillukest punast laiku ...

«Ärritus ... väike palavik,» ütles arst.

«Millega see Oblomov küll valmis sai! Oo, talle peab õpetust andma, et see edaspidi enam ei korduks! Palun, et *ma tante** teda enam vastu ei võtaks: mees ei tohi end unustada ... Kuidas ta ometi julges!» mõtles Olga puiestikust jalutades; ta silmad kiiskasid ...

Äkki kuulis ta kedagi tulevat.

«Keegi tuleb,» mõtles ka Oblomov.

* Tädi (prantsuse k.). Toim. märkus.

Ja juba nad sattusidki silm silma vastu. «Olga Sergejevna!» ütles Oblomov ja värises ise nagu haavaleht.

«Ilja Iljits!» vastas Olga areldi, ja mõlemad jäid seisma. «Tere,» ütles Oblomov.

«Tere,» vastas Olga.

«Kuhu te lähete?» küsis Oblomov.

«Jalutan ...» vastas Olga silmi tõstmata.

«Ma segan teid?»

«Oh ei, mitte sugugi ...» vastas neiu ja heitis Oblomovile vilka, uudishimuliku pilgu.

«Tohin ma kaasa tulla?» küsis Oblomov äkki ja vaatas talle uurivalt otsa.

Nad astusid vaikides mööda teed. Ei koolmeistri joonlaud ega direktori kulmud ega üldse mitte miski elus polnud Oblomovi südant nõnda kloppima pannud nagu praegu. Ta tahtis midagi öelda, püüdis endast võitu saada, kuid sõnagi ei tulnud tal suust; ainult süda peksis koledal kombel nagu mõne suure õnnetuse puhul.

«Olete Andrei Ivanõtšilt kirja saanud?» küsis Olga.

«Jah,» vastas Oblomov.

«Mis ta kirjutab?»

«Kutsub Pariisi.»

«Ja mis teie teete?»

«Sõidan.»

«Miiall?»

«Varsti ... ei, homme ... niipea kui asjad joones.»

«Miks nii ruttu?» küsis neiu.

Oblomov ei vastanud.

«Kas suvituskoht ei meeldi või ... öelge, miks te tahate ära sõita?»

«Häbematul! Nüüd tahab ta ära sõita,» mõtles neiu seejuures.

«Ei tea, miks, aga mul on valus, piinlik, nagu kõrvetaks,» sosistas Oblomov, ilma et ta Olga poole oleks vaadanud.

Neiu vaikis, murdis sireliksa ja nuusutas seda, varjates nõnda oma nägu.

«Nuusutage, kui hea lõhn!» ütles ta ja kattis sama sireliksaga ka Oblomovi näo.

«Näe, maikellukesed! Oodake, las ma nopin,» ütles Oblomov ja kummardus maha. «Need lõhnavad veel paremini — neil on aasade ja metsade lõhn, neis on enam loodust. Sirel kasvab ainult maja ümber, oksad tükivad aknast sisse, ja lõhn on imal. Näete, maikellukesed on alles kastest märjad.»

Oblomov andis Olgale mõned maikellukesed.

«Aga kas te reseedat armastate?» küsis Olga.

«Ei: liiga tugev lõhn; reseedat ega roose ma ei armasta. Ma ei armasta üldse lilli; aasal veel, aga toas... kui palju tüli... prahti...»

«Teile meeldib, et tuba oleks puhas?» küsis neiu, Oblomovile kelmikalt otsa vaadates. «Te ei sallid prahti?»

«Jah, aga mul on niisugune teener...» pomises Oblomov. «Oh, kui õel!» mõtles ta seejuures endamisi.

«Kas te sõidate otse Pariisi?» küsis neiu.

«Jah, Stolz ootab mind juba ammu.»

«Viige talle mu kiri kätte, ma kirjutan valmis,» ütles neiu.

«Andke ta siis veel täna minu kätte; homme ma kolin linna.»

«Homme?» küsis Olga. «Miks nii ruttu? Nagu ajaks teid keegi taga!»

«Ajabki...»

«Kes siis?»

«Häbi...» sosistas Oblomov.

«Häbi!» kordas Olga masinlikult. — «Nüüd ma siis ütlen talle: musjöö Oblomov, ma poleks tõesti uskunud, et teie...»

«Jah, Olga Sergejevna,» ütles Oblomov lõpuks endast võitu saades, «te vististi imestate... olete pahane...»

«Noh, nüüd on paras aeg... õige silmapilk,» mõtles neiu. Ta süda peksis tugevasti. «Ei suuda, jumal küll!»

Oblomov püüdis Olgale näkku vaadata, et teada saada, mis ta mõtleb, kuid neiu nuusutas sirelit ja maikellukesi ega teadnud isegi, mis ta mõtleb... mis ütleb või mis teeb.

«Ah, Sonetška oskaks kohe midagi välja mõelda, aga mina olen nii rumal — ei oska... küll on piin!» mõtles Olga.

«Ma olen selle sootuks unustanud...» ütles ta.

«Uskuge mind, see tuli tahtmatult... ma ei suutnud end valitseda,» hakkas Oblomov julgust saades seletama. «Kui ka pikne oleks sel hetkel kärgatanud või kivi oleks mulle pähe kukkunud, ma oleksin ikkagi õelnud. Mingi jõuga poleks seda saanud tagasi hoida... Jumala pärast, ärge mõelge, et ma tahtsin... Mõni minut hiljem oleksin ma teab mida andnud, et ettevaatamatul sõna olematuks teha...»

Neiu kõndis longus päi ja nuusutas lilli.

«Unustage see,» jätkas Oblomov, «unustage ära, seda enam, et see pole tõsi...»

«Pole tõsi?» kordas Olga, ajas end äkki sirgu ja pillas lilled käest.

Ta silmad läksid pärani ja neis helkis üllatus...

«See siis polegi tõsi?» kordas ta.

«Jah, jumala pärast, unustage see ja ärge olge pahanel! Ma vannun, see oli silmapilgu meeoleu... muusika mõju.»

«Ainult muusika mõju?»

Neiu nägu muutus: kaks punast laiku kadusid paletelt ja silmad tuhmusid.

«Ja polegi midagi! Ta võttis ettevaatamatu sõna tagasi ja nüüd pole enam vaja pahane olla!... Nüüd on kõik hästi... nüüd võib muretu olla!... Võib jälle rääkida, naljatada...» mõtles ta ja rebis mööda minnes puult oksa, oksalt huultega lehe ning viskas siis nii lehe kui oksa tee maha.

«Te ei ole siis pahane? Oletegi unustanud?» küsis Oblomov tema poole kummardudes.

«Mis see ometi olgu? Mida te palute?» vastas neiu ärritatult ja peaaegu pahaselt, kuna ta ise näo kõrvale pööras. «Mul on kõik meelest läinud... ma unustan kergesti!»

Oblomov oli vait ega teadnud, mis teha. Ta nägi ainult äkilist pahameelt, aga ei näinud selle põhjust.

«Mu jumal!» mõtles Olga. «Kõik on nüüd jälle korras; seda stseeni poleks nagu olnudki, ja jumal tänatud! Mis siis ikka!... Oh, jumal küll! Mis minuga lahti on? Ah, Sonetška, Sonetška! Kui õnnelik sa oled!»

«Ma lähen koju,» ütles ta äkki, kiirendas sammu ja keeras teisele tee.

Tal olid pisarad kurgus. Ta kartis, et nutt tuleb peale.

«Mitte sinna, siit on lähem,» ütles Oblomov. «Loll,» sõitles ta end mõttes nukralt, «oli mul vaja seletama hakata! Nüüd haavasin teda veel rohkem. Poleks maksnud meelde tuletada: see oleks niisama mööda läinud, iseenesest ununenud. Nüüd ei aita muud, kui peab andeks paluma.»

«Mul on kindlasti sellepärast meel paha,» mõtles Olga, «et ma ei saanud öelda: musjöö Oblomov, ma poleks tõesti uskunud, et teie julgete... Tema jõudis minust ette... Ja polegi tõsi!... Ole lahke, ta valetas! Kuidas ta ometi julges?»

«Kas te tõesti olete unustanud?» küsis Oblomov tasa.

«Olen muidugi, kõik!» vastas Olga kähku ja tal oli kiire koju minna.

«Andke käsi... selle märgiks, et te pole pahane.»

Silmi tõstmata ulatas neiu oma sõrmeotsad, aga niipea kui Oblomov neid puudutas, tõmbas ta käe järsult tagasi.

«Ei, te olete pahanel!» ütles Oblomov ohates. «Kuidas ma küll saaksin teid uskuma panna, et see oli ainult meeoleu,

et ma muidu poleks võinud end nõnda unustada... Jah, olgu sellel lõpp, ma ei hakka enam teie laulu kuulama...»

«Jätke need kinnitused, mul pole neid vaja,» ütles neiu kiiresti. «Mina ise ei laula teile enam!»

«Hea küll, ma olen vait,» ütles Oblomov, «ainult ärge lahkuge nõnda, jumala pärast, muidu jääb mul kivi südamele...»

Olga aeglustas sammu ja kuulas pinevalt mehe sõnu.

«Kui see on tõsi, et te oleksite nutma hakanud, kui ma poleks teie laulu kuuldes «ah!» öelnud, siis on ka see tõsi, et kui te nüüd niimoodi ära lähete, ilma et te naerataksite või sõbralikult kätt annaksite, siis jään mina... halastage, Olga Sergejevna! Ma jään haigeks, mul värisevad põlved, ma seisan vaevu jalul...»

«Mispärast?» küsis neiu kiiresti ja vaatas talle otsa.

«Ei tea,» vastas Oblomov, «häbi on nüüd juba möödas: mul ei ole oma sõnade pärast läbi... mul on tunne, et nendes...»

Jällegi oleksid nagu sipelgad tal rinnas siblinud; jälle tundus seal midagi liigset; jälle hakkas neiu lahke ja uudishimulik pilk teda kõrvetama. Nii graatsiliselt pöördus ta Oblomovi poole ja ootas nii kannatamatult vastust.

«Mis nendes on?» küsis Olga kärsitult.

«Ei, ma kardan öelda: te panete jälle pahaks.»

«Öelge!» ütles Olga käskival toonil.

Oblomov oli vait.

«Noh?»

«Jälle tahaksin ma teid vaadates nutta... Näete, mul pole enesearmastust, ma ei häbene oma südant...»

«Mispärast te nutta tahate?» küsis Olga ja ta paletel hakkasid hõõguma kaks punast laiku.

«Ikka kuulen ma teie häält... ja tunnen jälle...»

«Mida?» küsis Olga, ja pisarad ei pitsitanud tal enam kurgus; ta ootas põnevusega.

Nad jõudsid trepi ette.

«Tunnen...» tahtis Oblomov kõik ruttu ära öelda ja jäi seisma.

Pikkamisi, nagu suure vaevaga, astus Olga trepist üles.

«Tunnen jälle sedasama muusikat... sedasama... meeleliigutust... sedasama... andke andeks, andke andeks — jumala pärast, ma ei saa enesest jagu...»

«Musjöö Oblomov,» alustas Olga karmilt; siis korruga valgustas naeratus tema nägu, «ma ei ole pahane, ma annan andeks,» lisas ta leebelt, «ainult et edaspidi...»

Ümber pööramata ulatas ta tagaspidi mehele käe; Oblomov haaras sellest kinni ja suudles peopesa; tasakesi pigistas käsi suudlevaid huuli, ja järgmisel silmapilgul lipsas neiu klaasuksest sisse, kuna Oblomov rabatuna seisma jäi.

VII

«Kaua vahtis ta pärani silmil, ammuli sui Olgale järele, kaua eksis ta pilk üle põõsaste...»

Võõrad inimesed läksid mööda, linnud lendasid. Mööduv külanaine küsis, kas ta marju ei taha, — aga kangestus kes-tis edasi.

Jälle kõndis ta pikkamisi sama alleed mööda ja jõudis nõnda tasakesi poolele teele, kus ta nägi Olga mahapillatud maikellukesi, nägi tema murtud ja pahaselt teele visatud sirelioksa.

«Miks ta seda tegi?» hakkas Oblomov arutama ja meelde tuletama...

«Loll, loll olen ma!» ütles ta äkki valjusti, kahmas maikellukesed ja sirelioksa maast ning läks peaaegu joostes edasi. «Ma palusin andeks, aga tema... ah, kas tõesti?... Ah, see on mõte!»

Õnnest särades, nagu «kumaks kuu tal kulmudel» (vana hoidja sõnad), tuli ta koju, istus sohvanurka ja kirjutas kiiresti suurte tähtedega tolmusele lauale: «Olga».

«No küll on siin tolmu!» märkas ta joovastusest ärgates. «Zahhar, Zahhar!» hüüdis ta tükk aega, sest Zahhar istus kutsaritega juttu ajades põikuulitsa vastas väravas.

«Tule ometi!» kordas Anisja kurjal sosinal, sikutades meest kuuekäsist. «Härra kutsub ammu!»

«Vaata, Zahhar, mis see on?» ütles Ilja Iljitš lahkelt ja sõbralikult, sest ta polnud praegu võimeline vihastama. «Ka siin tahad sa samasugust korralagedust lüua: tolm, ämbliku-võrgud? Ei, vabanda väga, ma ei luba seda! Niikuinii ei anna Olga Sergejevna mulle hingerahu: ütleb, et mina armastan prahti.»

«Jah, mis neil viga rääkida; neil on viis teenijat,» tähendas Zahhar ukse poole pöördudes.

«Kuhu sa lähed? Võta kätte ja hakka pübikima: võimatu on siin istudagi, küünarnukki kuhugi toetada... See on ju jõledus... see on... oblomovlust!»

Zahhar põrnitses nägu kõrvale keerates altkuimu isanda

poole. «Eks sa kuule!» mõtles ta. «Jälle üks uus hale sõna juurde tulnud! Aga tuleb tuttav ettel!»

«Noh, pühi ära, mis sa vahid!» ütles Oblomov.

«Mis siin pühkida on? Ma täna juba pühkisin korra,» vastas Zahhar kangekaelselt.

«Kust see tolmu siis on tulnud, kui sa pühkisid? Vaata, näe, vaata! Et seda enam ei oleks! Pühi ära!»

«Ma pühkisin,» kinnitas Zahhar, «egas kümme korda pea pühkima! Tolmu tuleb väljast... siin on põllud, suvituskoht: tolmu kui palju!»

«Kuule, Zahhar Trofimõtš,» ütles Anisja, kes oli nina teise toa ukse vahelt sisse pistnud, «mis mõttega sa pühid enne põrandat ja siis alles laudade pealt: tolmu langeb ju jälle tagasi... Sa peaksid kõigepealt...»

«Mis sa tuled õpetama!» kähistas Zahhar maruvihaseks.

«Mine sinna, kus su koht on!»

«Kus seda nähtud on, et enne pühitakse põrand ja siis alles tolmu laudade pealt?... Sellepärast härra kurjustabki...»

«Nonoh!» käratas Zahhar ja sihtis küünarnukiga ähvardavalt Anisja rinda.

Anisja naeratas ja kadus. Oblomov viipas ka Zahharile käega, et see samuti minema läheks. Ise laskis ta pea tikitud padjale, pani käe südamele ja jäi kuulama, kuidas see taob.

«See on ju kahjulik,» lausus ta endamisi. «Aga mis teha? Kui lähed doktorilt nõu küsima, saadab see ehk Abessiiniasse.»

Seni kui Zahhar ja Anisja veel paaris ei olnud, tegi kumbki oma tööd ja ei seganud teise asjadesse, see tähendab, et Anisja käis turul, talitas köögis ja oli tubade koristamisel ainult üks kord aastas abiks — kui ta põrandaid pesi.

Pärast pulmi oli tal pääs härra eluruumidesse vabam. Ta tuli Zahharile appi ja tubades hakkas kord valitsema; üldse võttis ta nii mõnegi kohustuse mehe käest enda peale, osa vabatahtlikult, osa sellepärast, et Zahhar need talle despootlikult peale sundis.

«Säh, klopi see vaip puhtaks,» kähistas ta käskivalt, või: «Sa võiksid vaadata, mis seal nurgas vedeleb, ja kõik, mis on ülearu, vii kööki,» kamandas ta.

See õnnis põli kestis Zahharil umbes kuu aega: toad olid korras, härra ei nurisenud, ei rääkinud «haledaid sõnu», ja Zahhar ei teinud mitte kui midagi. Aga see õnnis aeg läks mööda, ja seda järgmisel põhjusel.

Niipea kui nad hakkasid Anisjaga kahekesi härra ruumides talitama, selgus, et kõik, mis Zahhar tegi, oli rumalasti tehtud. Ükski asi polnud nõnda, nagu olema peab. Viiskümmend viis aastat oli ta siin ilmas liikunud kindlas arvamusis, et kõike, mis ta teeb, ei saagi teistmoodi ega paremini teha.

Ja nüüd äkki tegi Anisja Zahharile kahe nädalaga selgeks, et Zahhar ei kõlba kuhugi, kusjuures see oli tehtud nii haavava armulikkusega, nii leebelt, nagu seda tehakse ainult laste või täielike lolipeade puhul: Anisja veel naerataski mehele otsa vaadates.

«Kuule, Zahhar Trofimõtš,» ütles ta mahedalt, «mis mõttega sa paned esiteks truubi kinni ja siis teed õhuaknad lahti: jahutad toad uuesti ära.»

«Kuidas siis sina teeksid?» küsis Zahhar naisemehe jõhkralt toonil. «Millal neid siis lahti tehakse?»

«Kütmise ajal: tõmbab toa tühjaks, ja siis läheb õhk uuesti soojaks,» vastas naine vaikseks.

«Ena lolli!» ütles Zahhar. «Kakskümmend aastat olen nõnda teind, kas ma pean sinu pärast hakkama teisiti tegema...»

Kapis seisid tal ühel riivil tee, suhkur, sidrun, lauahõbe, samuti saapamaäre, harjad ja seep.

Kord tuli ta ja nägi, et seep seisab pesulaual, harjad ja saapamaäre köögis aknal, tee ja suhkur aga omaette kummutisalt.

«Milleks sa mul siin kõik oma moodi segi oled ajand, mis?» küsis Zahhar ähvardavalt. «Ma panin meelega kõik ühte kohta kokku, et oleks käepärast, aga sina topid mitmesse kohta laiali?»

«Nii ei hakka seebi lõhn teele külge,» vastas naine vaguralt.

Teinekord näitas Anisja härra rõivais paari-kolme koi-aku ja ütles, et vähemalt kord nädalas peab rõivad tingimata läbi kloppima ja harjama.

«Anna, ma sapsin neid vihaga,» lõpetas ta lahkelt.

Zahhar kahmas naise käest nii sabakuue kui ka viha ja pani omale kohale tagasi.

Ja kui ta kord harjunud moel hakkas härrat kiruma, et see teda asjata prussakate pärast süüdistab, sest ega tema «põle neid välja mõelnud», korjas Anisja vaikides riivilitelt teab mis ajast vedelnud leivatükid ja raasukesed ära, pühkis-pesi kapid ja kõik riistad puhtaks — ja prussakad kadusid pea täiesti.

Ikka veel ei saanud Zahhar asjast õieti aru ja pani selle

kõik üksnes naise hoolsuse arvele. Aga kord, kui ta kandikul tasse ja klaase viima hakkas ning paar klaasi katki tegi, kusjuures ta harjunud moel kiruma kukkus ja tahtis kandiku kõige täiega maha visata, ja kui Anisja selle tema käest ära võttis, sinna uued klaasid peale pani, lisaks veel suhkrutoosi ja leiva, ning asetas nad kõik niiviisi kandikule, et ükski tass ei liikunud, näitas siis veel mehele, kuidas peab kandiku ühele käele võtma ja teisega seda kinni hoidma, ja kui ta niiviisi toas kaks korda edasi-tagasi käis, kuna ta ise kandikut vasakule ja paremale keeras, ilma et ükski lusikas selle peal oleks liikunud, siis mõistis Zahhar äkki, et Anisja on temast targem.

Ta kiskus naise käest kandiku ära, pillas klaasid puruks ja ei suutnud seda enam kunagi Anisjale andeks anda.

«Näed, nõnda peab hoidma!» ütles naine selle peale leebelt.

Zahhar vaatas naist nüri kõrkusega, naine aga ainult naeratas.

«Ah sina, vanamoor, soldatiet, või sina tahad targem olla! Kas meil, Oblomovkas, oli siis säärane majapidamine? Kõik oli seal minu õlgadel: teenreid üksi ühes poistega oli viisteistkümme! Aga teiesuguseid, naistekarja, ei teatud nime järgi ka mitte... Ja sina hakkad siin... Vaata sa!...»

«Ma tahan ju head,» võttis naine julgust.

«Nonoh!» kähistas Zahhar ja tegi küünarnukiga Anisja rinna suunas ähvardava liigutuse. «Käi minema, härraste toast välja — kööki... aja seal oma naisteasju!»

Anisja naeratas ja läks, mees aga vaatas nägu kõrvale keerates vihasel pilgul talle järele.

Zahhari uhkus kannatas ja seepärast kohtles ta naist nii kurjalt. Aga kui Ilja Iljitš mõnda asja küsis ja seda ei olnud või see oli katki, või kui majas üldse mõni pahandus juhtus, nii et Zahhari pea kohale kogunesid kõuepilved ühes «haledate sõnadega», siis pilgutas Zahhar ikka naisele silma, nooksas peaga härra kabineti poole, näitas veel pöidlagagi ja sosistas käskivalt:

«Mine õige sina, vaata, mis ta tahab!»

Anisja läks ning kõu lahenes lihtsa seletusega. Ja Zahhar soovitas ise härrale, et see kutsuks Anisja, niipea kui Oblomovi suust hakkas «halemaid sõnu» tulema.

Nõnda oleks Oblomovi eluruumides olnud kõik endiselt räämas, kui poleks olnud Anisjat: tema pidas end juba Oblomovi maja osaks, jagas mehe seotust Ilja Iljitši eluga,

tema kodu ja isikuga, ja ta naiselik silm ning hoolitsev käsi pidasid ärsalt vahti Oblomovi lohakile jäetud tubades.

Niipea kui Zahhar kuhugi läks, pühkis Anisja laudadelt ja sohvadelt tolmu, avas õhuakna, kohendas aknakardinaid, pani keset tuba visatud saapad ja tugitoolidele jäetud püksid oma kohale, korraldas rõivaid ja isegi pabereid, pliiatseid, nuga ja sulgi laual — pani kõik ilusti paigale; soputas päntsunud asetki, lõi padjad kohevile, ja seda kõike paari-kolme võttega; lõpuks heitis veel vilka pilgu üle kogu toa, nihutas mõnd tooli, lükkas irvakile jäänud kummutisahtli kinni, kahmas suurätiku laualt ja lippas Zahhari kriuksuvaid samme kuuldes ruttu kööki.

Anisja oli kärmas ja käbe naine, oma nelikümme seitse aastat vana; tal oli hoolitsev naeratus, elav, kõikjale jõudev pilk, tugev kael ja rind ja kõvad punased käed, mis ei langenud kunagi rüppe.

Nägu poleks tal nagu olnudki: silma puutus ainult nina; see polnud küll kuigi suur, aga eraldus näost sedavõrd või oli nii halvasti paika pandud, kusjuures ninaots oli veel ülespidi pööratud, mistõttu see jättiski näo varju: nägu oli värvitu ja lame, nii et ammu enne, kui seda tähele pandi, oli ninast saadud selge ettekujutus.

Zahhari-taolisi mehi on maailmas küll ja küll. Nii mõnigi diplomaat kehitab hooletult õlgu, kuulates naise nõuannet, aga talitab ometi salamahti selle järgi.

Nii mõnigi administraator vastab vilistades, haletseva grimassiga naise lobisemisele mõnest tähtsast asjast, kannab aga järgmisel päeval selle loba tähtsal ilmel ministrile ette.

Oma naist kohtleb selline isand niisama kurjalt või kergelt, vaevalt austades teda mõne sõnaga, sest ta peab teda kui mitte just Zahhari kombel vanamooriks, siis igatahes lilleks, meelelahutuseks tõsisest elust ja tööst vabal ajal...

Keskpäevapäike kõrvetas juba ammu pargiteid. Kõik istusid varjus, linaste varikatuste all; ainult lapsehoidjad jalutasid lastega vapralt lõunapäikese käes või istusid salguti rohul.

Oblomov pikutas ikka veel sohval, uskudes ja ometi kaheldes tema ja Olga hommikuse kõneluse tähenduses.

«Ta armastab mind, ta südames kõeb armastust minu vastu. On see võimalik? Ta unistab minust; nii kirglikult laulis ta mulle, ja muusika äratas meis mõlemas sümpaatia.»

Uhkus lõi Oblomovis lõkkele, elu hakkas särama oma nõiduslike kaugustega, kõigi oma värvide ja kiirtega, mida hiljuti veel ei olnud. Ta nägi end koos Olgaga välismaal,

Sveitsi järvedel, Itaalias, jalutamas Rooma varemotel, õõtsu-
mas gondlis, sukeldumas Pariisis ja Londonis rahvamurdu, ja
siis... siis oma maapealses paradiisis, Oblomovkas.

Olga on jumalus, armsalt lobisev, peene valge näo ja õrna
sireda kaelaga jumalus...

Talupojad pole kunagi midagi selletaolist näinud; nad
langevad selle ingli ette silmili. Ingel kõnnib tasakesi murul,
jalutab koos Oblomoviga kasemetsa all, laulab talle...

Ja Oblomov tunnetab elu, tunnetab selle vaikset voolu,
selle magusat voogamist, vulinat... rahuldatud soovidest,
õnne täiusest langeb ta mõtlikku meeleollu...

«Akki läks ta nagu pilve.

«Ei, see ei saa nõnda olla!» ütles ta valjusti, tõusis sohvalt
üles ja käis toas edasi-tagasi. «Armastada mind, naeruväär-
set, mind minu unise vaate ja lotendavate paletega... Ta
ju naerab minu üle...»

Ta jäi peegli ette seisma ja silmitses end tükk aega, esi-
algu hukkamõistvalt, siis aga lahkemal pilgul; lõpuks ta
naerataski.

«Ma olen nagu jumekam ja värskem kui linnas,» ütles ta,
«silmad polegi sogased... Odraiva kippus tulema, aga kadus
ära... See on vist siinsest õhust; ma käin palju, ei joo üldse
veini, ei lama... Pole vajagi Egiptusse sõita.»

Tuli teener Olga tädil Marja Mihhailovna poolt ja tõi
kutse lõunale.

«Jah, ma tulen,» vastas Oblomov.

Teener läks.

«Oota! Säh!»

Ta andis teenrile raha.

Ta meel oli rõõmus ja kerge. Loodus on nii selge. Inime-
sed on kõik head, kõik tunnevad elust rõõmu; kõigi nägudel
helgib õnn. Ainult Zahhar on torssis ja põrnitseb nagu kõr-
vale pöörates oma härrat; selle-eest naeratab aga Anisja nii
südamlikult:

«Muretsen endale koera,» otsustas Oblomov, «või kassi...
parem kassi: kass on sõbralik loom, lööb nurru...»

Ta ruttas Olga poole.

«Aga siiski... Kas Olga armastab mind?» mõtles ta teel.
«See noor, värskel olemine! Tema kujutlusvõimele on praegu
avatud elu kõige luulelisem vald: ta peaks unelema pikka-
dest, sihvakatest noormeestest, kellel on mustad lokid, mõt-
likkuses varjatud jõud, julge nägu, uhke naeratus ja silmis
säde, mis upub ja väriseb pilgus ja tungib nii kergesti
südamesse; kellel on pehme ja värskel hääl, mis heliseb nagu

metallist pillikeel. Aga ometi — ei armastata ainult noori
mehi, julget nägu, masurka kergust ja ratsutamisoskust...
Ütleme, et Olga pole igapäevane tüdruk, kelle südant võiks
kõditada vurrudega ja kuulmeid hellitada mõõgakõlinaga;
aga siis on midagi muud vaja... on vaja näiteks mõistust,
millele naine alistuks ja mille ees ta pea langetaks, mõis-
tust, mille ees maailmgi kummardaks... Või kuulsat
kunstnikku... Aga mis olen mina?... Oblomov — muud
midagi! Stolz on näiteks hoopis teine: Stolz — see on mõis-
tus, jõud, oskus valitseda enese, teiste ja saatuse üle. Kuhu
ta iganes läheb, kellega kokku puutub — ta valjutab kohe
kõik ja mängib seda nagu mõnda pilli... Aga mina?...
Isegi Zahhariga ei tule ma toime... iseenesega ka mitte...
mina olen ju — Oblomov! Stolz! Jumal küll!... Olga armas-
tab ju teda,» mõtles ta hirmuga, «ta ise ütles; ütles küll
«nagu sõpra», aga see on vale, võib-olla alateadlik vale...
Sõprust mehe ja naise vahel ei ole...»

Ta kõndis ikka aeglasemalt ja aeglasemalt, sest kahtlus
valdas teda.

«Aga mis siis, kui ta minuga ainult koketeerib?... Kui ta
lihtsalt...»

Ta jäi täiesti seisma, tardus silmapilguks paigale.

«Või kui siin peitub mõni kurikavalus, salanõu... Ja kust
ma selle võtsin, et ta mind armastab? Ta pole seda öelnud;
see on enesearmastuse saatulik sosin! Andreil! Kas tõesti?...
Vaevalt küll: Olga on hoopis, hoopis... Näe, missugune ta
hoopis on!» ütles ta äkki rõõmuga, nähes, et Olga talle vastu
tuleb.

Rõõmsa naeratusena ulatas Olga talle käe.

«Ei, ta pole seda, ta pole petis,» mõtles Oblomov, «petised
ei vaata nii lahkel pilgul; nad ei naera nii südamest... nad
ainult kiikavad... Aga... ta pole siiski öelnud, et ta armas-
tab!» mõtles ta samas, kohkudes, et see oli ju ainult tema
enda seletus... «Ja millest äkki see tusk?... Issand, mis-
suguses ummikus ma rabelen!»

«Mis see teil on?» küsis Olga.

«Oks.»

«Mis oks?»

«Näete: sirelioks.»

«Kust te ta võtsite? Siin ei ole ju sireleid. Kustkaudu te
tulite?»

«Teie murdsite selle ennist ja viskasite maha.»

«Aga miks te üles võtsite?»

«Niisama, mulle meeldib, et teie... selle pahameelega maha viskasite.»

«Meeldib pahameel — see on uudis! Miks?»

«Ei ütle.»

«Öelge, olge head, ma palun...»

«Mitte mingil juhul, mitte mingi hinna eest!»

«Palun teid südamest!»

Oblomov raputas pead.

«Aga kui ma teile laulan?»

«Siis... võib-olla...»

«Nii et siis ainult muusikal on teie peale mõju,» ütles Olga kortsus kulmul. «Siis on see ikkagi tõsi?»

«Jah, muusikal, mida ma kuulen teie ettekandes...»

«Noh, ma laulan siis... *Casta diva, Casta di...* kõlas Norma hüüd ja vaikis siis.

«Noh, öelge nüüd,» ütles Olga.

Oblomov võitles natuke aega enesega.

«Ei, ei!» ütles ta veel kindlamalt kui enne. «Mitte mingi hinna eest... mitte kunagi! Sest kui see oleks vale, kui see ainult näis mulle nõnda?... Mitte kunagi, mitte kunagi!»

«Mis see siis on? Midagi hirmsat?» ütles neiu ja puuris mõtte sellesse küsimusse, pilgu aga Oblomovi näkku.

Siis valgus arusaamine pikkamisi üle ta näo; igasse kurdu tungis mõtte, aimduse kiir... ja siis korraga valgustas kogu nägu selge teadmine... Ka päikesega on vahel nõnda, kui ta pilve tagant välja tulles valgustab esiteks mõnda pöösast, siis teist, siis katust ning kallab siis äkki kogu maastiku heleda paistusega üle. Olga teadis nüüd Oblomovi mõtet.

«Ei, ei, mu keel ei paindu selleks...» kinnitas Oblomov. «Ärge parem küsige!»

«Ma ei küsigi,» vastas Olga ükskõiksel.

«Kuidas nii? Just praegu te ju...»

«Lähme koju,» ütles Olga tõsiselt, teda üldse kuulamata, «*ma tante* ootab.»

Ta läks ees, jättis Oblomovi tädi seltskonda ja kadus otseteed oma tuppa.

VIII

Kogu see päev sai Oblomovile suureks pettumuste päevaks. Ta veetis selle Olga tädi seltsis, kes oli väga tark ja viisakas naisterahvas, alati ilusasti riides, alati uues siidkleidis, mis istus nagu selga valatud, kaelas ikka elegantne

pitskrae; ka tanu oli maitsekalt tehtud ja paelad koketselt valitud ligi viiekümneaastast, kuid alles värsket nagu raamima. Keti otsas rippus tal kuldlornjett.

Tema žestid ja hojakud ilmutasid väarikust; üpris osavalt oskas ta end kalli salliga drapeerida, nii õigel ajal küünarnukki tikitud padjale toetada, nii suursuguselt sohval aset võtta. Kunagi ei nähtud teda töötamas: küürutamine, õmblemine, tühiste asjadega tegelemine ei sobinud tema näo ega auväärse kujuga. Käsudki teenritele ja toatüdrukutele andis ta mokaotsast, lühidalt ja kuivalt.

Mõnikord ta luges, aga ei kirjutanud kunagi, kõneles hästi, kuid enamasti ikka prantsuse keelt. Ta pani küll kohe tähele, et Oblomov ei väljenda end prantsuse keeles mitte päris vabalt, ja seepärast võttis ta juba järgmisel korral vene keele tarvitusele.

Ta ei unistanud ega targutanud jutuvestmisel; tundus, nagu oleks tal peas kindel piirijoon, millest mõistus kunagi üle ei lähe. Kõigest oli näha, et tunne, igasugune sümpaatia, kaasa arvatud armastus, etendas või oli etendanud tema elus kõigi teiste elementidega võrdsei osa, kuna teiste naiste puhul võib kohe märgata, et armastus räägib kõigis eluküsimustes otsustavalt kaasa, kui mitte just tegudes, siis ometi sõnades, ja et kõigel muul on vaid kõrvaline tähtsus, ainult niipalju, kui armastus ruumi jätab.

Sellel naisel oli esiplaanil elamisoskus, enesevalitsemine, mõtte ja tahte, tahte ja teostuse tasakaalus hoidmine. Võimatu oli teda ootamatult, ettevalmistamatuna tabada; ta oli nagu valvas vaenlane, kelle ootav pilk on pidevalt sinu poole suunatud, varitse teda kui palju tahes.

Tema elemendiks oli seltskond ning seepärast käis iga tema mõtte, iga sõna ja liigutuse eel ikka delikaatsus ja ettevaatlikkus.

Kellelegi ei avaldanud ta oma südame salajasemaid tundeid, kellelegi ei usaldanud ta oma hingesaladusi; tal ei paistnud olevat head sõbrannat, mõnda vanaeite, kellega ta oleks kohvitassi juures sosistanud. Ainult parun von Langwageniga oli ta sagedasti kahekesi; mõnikord jäi see südaööni istuma, kuid enamasti ikka Olga juuresolekul; ja siis olid nad ka peamiselt vait, ainult et kuidagi tähtsalt ja targalt vait, nagu teaksid nad midagi, mida teised ei tea; aga see oli ka kõik.

Nähtavasti meeldis neile koos olla — see oli ainuke järeldus, mida võis teha neid istumas nähes; tädi kohtles parunit

samuti nagu kõiki teisi: lahkelt ja vastutulelikult, aga ikka rahulikult ja ühtevisi.

Kurjad keeled oleksid heal meelel juhust kasutanud ja teinud vihjeid omaaegsest sõprusest, üheskoos ettevõetud välismaareisist; kuid tädi suhtumises parunisse polnud märgata salajase sümpaatia varjugi, see oleks ometi pidanud välja paistma.

Parun oli seejuures Olga väikese mõisa hooldaja; mõis oli mingi ettevõtte puhul panti pandud, ja pandituks ta jäigi.

Parun protsessis, teiste sõnadega sundis üht ametnikku pabereid kirjutama, luges neid läbi lornjeti, kirjutas neile alla ja saatis sama ametnikuga ametiasutustesse, andes ise samal ajal tutvuste kaudu asjale soovitud käigu. Ta avaldas lootust, et protsess varsti õnnelikult lõpeb. See tegi lõpu kurjadele kuulujuttudele ja parunit harjuti majas nägema kui sugulast.

Parun oli viiekümnenda eluaasta lävel, kuid nägi väga hea välja, ainult et ta värvis vurrusid ja lonkas pisut teist jalga. Ta oli pedantselt viisakas, ei suitsetanud kunagi daamide juuresolekul, ei tõstnud jalga üle põlve ja laitis valjult noori mehi, kes seltskonnas rahumeeli tugitooli seljakile laskusid ning põlved ja saapad nina kõrgusele tõstsid. Parunil olid toaski kindad käes, ainult söögiajaks võttis ta nad ära.

Riides oli ta uusima moe järgi ja nõõpaugus kandis ta mitut ordenilinti. Tal oli tõld ja ta hoidis kangesti oma hobuseid: enne tõldaminekut tegi ta kõigepealt tiiru ümber sõiduki, vaatas hobuseriistad üle, kontrollis kapjugi, mõnikord võttis koguni valge rätiku taskust ja tõmbas üle sapsu või selja; et näha, kas hobused on hästi harjatud.

Tuttavaid võttis ta heatahtlikult viisaka naeratusega vastu, võõraid esiotsa külmalt; aga kui võõrast oli talle tutvustatud, sulas külmus samuti naeratuseks ja tutvustatu võis edaspidigi seda naeratust arvestada.

Kõige üle vahetas ta mõtteid: rääkis ühesuguse selge arusaamisega küll voorusest, küll elukallidusest, teadustest ja seltskonnast; oma arvamus avaldas ta selgetes, korrektsetes lausetes, just nagu ütleks ta mõtteteri üles, mis ammu olemas, mõnda õpperaamatusse kirja pandud ja üldise käsi-raamatuna käiku lastud.

Olga vahekord tädiga oli siiani olnud väga lihtne ja rahulik: õrnuses ei läinud nad kunagi üle mõõdukuse piiri, nagu nende vahele ka kunagi pahameele varju ei laskunud.

See tuli osalt Olga tädi Marja Mihhailovna iseloomust,

osalt ka sellest, et kummalgi polnud vähematki põhjust teisiti käituda. Tädil ei tulnud mõttessegi Olgalt midagi niisugust nõuda, mis Olga tahtmiste risti vastu oleks käinud; ja Olgal ei tulnud uneski mõtet tädi soove täitmata jätta või tema nõuannet mitte kuulda võtta.

Ja mispuhul need soovid avaldusid? Rõivaste valikul, soengu tegemisel või näiteks küsimuse puhul, kas minna Prantsuse Teatrisse või Ooperisse.

Olga kuulas sõna just niipalju, kui tädi oma soove avaldas või nõu andis, ja mitte rohkem, ning tädi avaldas oma soove kuivuseni mõõdukalt ja mitte kunagi rohkem, kui tädi õigused seda lubasid.

Vahekord oli nii ilmetu, et võimatu oli kindlaks teha, kas tädil üldse on pretensioone Olga kuulekuse ja erilise õrnuse suhtes või kas Olgale on üldse loomukohane tädi sõna kuulata ja tema vastu erilist õrnust tunda.

Selle-est võis esimesel pilgul kohe aru saada, kui neid koos nähti, et nad on tädi ja õetütar, mitte aga ema ja laps.

«Ma lähen poodi, kas sa vajad midagi?» küsib tädi.

«Jah, *ma tante*, ma pean lilla kleidi ümber vahetama,» vastab Olga, ja nad sõidavad üheskoos; või: «Ei, *ma tante*,» vastab Olga, «ma käisin hiljuti.»

Tädi võtab tal kummastki palgest kahe sõrmega kinni ja suudleb otsaette, kuna Olga annab tädi käele suud, mispeale üks ära sõidab, teine aga koju jääb.

«Võtame siis jälle sellesama suvila?» ütleb tädi, mitte küsivalt ega kinnitavalt, vaid nagu arutaks ta omaette, suutmata otsusele jõuda.

«Jah, see on väga hea,» arwab Olga.

Ja võetaksegi sama suvila.

Aga kui Olga ütleb:

«Ah, *ma tante*, kas see mets ja liiv pole teile veel igavaks läinud? Võiks parem kusagile mujale vaadata.»

«Eks vaatame,» ütleb tädi.

«Olenka, lähme teatrisse,» ütleb tädi, «tükk aega juba pasundatakse sellest näidendist.»

«Hea meelega,» vastab Olga, kuid ilma, et ta püüaks kangesti meeldida või alandlikku meelt ilmutada.

Mõnikord nad isegi vaidlevad pisut.

«Mine ikka, *ma chère*, ega siis rohelised linnid sulle ei hakka!» ütleb tädi. «Võta helekollased!»

* Mu kallid (prantsuse k.). Toim. märkus.